

In dit nummer:

- 395 Kennen en gekend worden
J. Horsman
- 396 Op weg naar hereniging? (1)
J.M. Mudde
- 398 In memoriam H.J. v.d. Kwast
H. de Jong
- 399 Over twijfel en identiteit van de ware
Nederlands Gereformeerde vrouw
Jeannette Westerkamp-Stegeman
- 401 Is er maar één naam? (2)
P.J. van Kampen
- 402 Lev
H. Algra
- 403 Ex Libris: Martin, Maarten of Monbazia
T. Hoekstra
- 404 De vogel en de haas
Jeannette Westerkamp-Stegeman

Miriam de Rooy, De Bilt

En Nederlandse studente nodigde onlangs minister Jo Ritzen van Onderwijs en Wetenschappen uit om een dagje met haar mee te lopen. Zij had het gevoel gekregen dat de minister niet meer precies weet waarmee hij en zijn ambtenaren de laatste jaren bezig zijn. De minister nam de uitnodiging aan en een televisieploeg mee, waardoor heel Nederland daags na het uitstapje de minister gezellig in spijkerbroek en windjack achterop een fiets zag springen op weg naar universiteitsgebouwen, bibliotheken en mensa's.

De vraag of de minister weet waarmee hij bezig is, was ook bij mij opgekomen. Vijf jaar geleden rondde ik mijn studie af en sindsdien is er veel veranderd in het hoger onderwijs. De maximale studieduur werd met een jaar gekort, de beurs met enkele honderden guldens, regels voor bijverdienen wijzigden zich jaarlijks, en de tempobeurs zag het licht, gevolgd door de prestatiebeurs. Loopt een student met een tempobeurs het risico dat hij een jaar studiefinanciering moet terugbetalen als hij niet de vereiste studiepunten in de wacht sleept (al snel een slordige achtduizend guldens), bij de prestatiebeurs die sinds september dit jaar van kracht is, beginnen eerstejaars met een lening. Alleen als zij hun studie binnen de toegestane termijn afronden, wordt de lening – bij vier jaar dus al snel 32.000 gulden – omgezet in een gift.

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Opzij, opzij, opzij

Geen tijd te verliezen

Onder al deze wijzigingen die de prestaties moeten opvoeren, ligt een zielelijke werkelijkheid verborgen. Die van de student die geen tijd heeft te verliezen. Niet aan sport of gezelligheid, maar ook niet aan sociale verplichtingen, aan het zoeken naar antwoorden op levensvragen, aan het zoeken naar zichzelf. Tijd is geld, heel veel geld. Het pad van pubers gaat niet over rozen. Dat is algemeen bekend. Maar de weg van veel achttienplussers is nog veel hobbeliger. Zij stappen een heel nieuw leven binnen, vaak zonder de directe bescherming van familie en vrienden. Zij worden geconfronteerd met nieuwe keuzes, nieuwe verantwoordelijkheden. Met zichzelf. De verstandige-grote-mensen-wereld lijkt dat te zijn vergeten en staat vaak maar al te snel klaar met haar oordeel. En maar al te makkelijk is men bereid om te korten op beurs en tijd zonder daarvoor extra (studie)begeleiding voor deze groep mensen te bieden. De prijs van Ritzen's onderwijsbeleid is hoog. Want om de confrontatie met al die nieuwe keuzes tot een goed einde te kunnen brengen, is het belangrijk dat studenten tijd hebben om eens af te slaan van de hoofdweg van de stu-

die en een zijpaadje bewandelen. Ook al is die weg een beetje om, of leidt hij ogenschijnlijk tot niets, de wandeling heeft de student iets geleerd.

Dan bevroren ze

Een hoop wegen en paadjes op maatschappelijk en kerkelijk terrein kunnen echter niet meer worden ingeslagen. Omdat er geen tijd voor is. Spreek over een paar jaar maar eens met dit nieuwe type studenten. Zolang het over studie, studiepunten en tentamendata gaat, weten ze correct te antwoorden. Maar snijdt men andere onderwerpen aan, dan bevroren ze. De conversatie zal snel eindigen en ieder gaat zijns weegs. Men heeft een student gesproken...

Natuurlijk. Er moet bezuinigd worden en belastingbetalers worden niet vrolijker van studenten die zich uitleven op andere laantjes dan die van de vlijtige bestudering van het hun voorgeschotelde lesmateriaal. Maar het pad van een student is niet altijd even feestelijk en gezellig als het lijkt, en het bewandelen van af en toe eens een zijweggetje is noodzakelijk om op den duur een evenwichtig mens te worden. En daaraan gaan de belastingbetaler en de minister gemakshalve voorbij.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redaktie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redaktie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redaktie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25.- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65.- per jaar of f 36.- per half jaar.
Voor studenten f 33.- per jaar.
Buitenland f 92.- per jaar of f 104.- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15.-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 18 okt. Regionale bijeenkomst
COGG in Middelburg
(Chr.Geref. Kerk; 19.45 uur)
26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle
2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht
9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken
20 nov. Najaarsvergadering St. Eme-
ritaatsVoorziening, Jeruza-
lemkerk te Utrecht; 19.30 uur

Ontvangen
boeken

A. Keizer,

De komende reformatie van de eindtijd;

wat de kerken niet zien.

48 blz., f 9,90 ISBN 9071864820

Uitg. Merweboek, Sliedrecht

Dr. R. Kuiper,

Uitzien naar de zin;

Inleiding tot een christelijke geschiedbeschouwing.

124 blz., f 24,95 ISBN 9050306527

Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Drs. J.J. Poort,

De loop beëindigd;

Paulus' reis naar Rome.

100 blz., f 19,50 ISBN 9033603969

Uitg. De Banier, Utrecht

D.M. Lloyd-Jones,

Liefde zo wonderbaar;

De levensvernieuwende kracht van het Evangelie.

251 blz., f 37,50 ISBN 9033604051

Uitg. De Banier, Utrecht

Jeannette Donkersteeg,

Die heimwee hebben, komen Thuis;

Het leven van ds. J.T. Doornbal.

245 blz., f 39,50 ISBN 9033603926

Uitg. De Banier, Utrecht

Drs. W. Dekker e.a.,

Context;

Achtergrondinformatie over de bijbelboeken van
het Nieuwe Testament: situatie, boodschap, vertol-
king.

312 blz., f 54,90 ISBN 903360390X

Uitg. De Banier, Utrecht

Hans Werkman (red.),

Ons knoop mekaar se veters vast;

Literatuur in Zuid-Afrika.

144 blz., f 24,50 ISBN 13830481

Uitg. Woordwerk, Amersfoort

D.J. Nieuwenhuis-van Steenis,

Claartje, Carlientje en ... het geheim van de oude boerderij.

Jeugdboek

42 blz., f 9,75 ISBN 9033614537

Uitg. De Banier, Utrecht

C.M. Putter-Dekker,

Mijn vader is een zwerver. Jeugdboek

87 blz., f 12,50 ISBN 9033614855

Uitg. De Banier, Utrecht

Geesje Vogelaar-van Mourik,

Liselot houdt van dieren.

Jeugdboek

78 blz., f 13,50 ISBN 9033614863

Uitg. De Banier, Utrecht

Vraag aan onze abonnees

Heeft u de machtigingskaart voor
automatische betaling van het
abonnement al ingestuurd? Help
ons de administratiekosten te ver-
lagen!

Maak gebruik van de bon, die U
vindt achterop nummer 8 van 19
april 1996.

Kennen en gekend worden

(Psalm 139 en I Cor 13: 12)

J. Horsman, Dordrecht

In de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap staat als titel boven psalm 139: 'Gods alwetendheid der vromen troost'.

Gelukkig horen deze titels niet tot de eigenlijke tekst. Er lijkt mij nog wel wat op af te dingen. Of, liever, wat aan toe te voegen. Is het zo'n troost, dat God alles weet?

Het alziend oog

Ik weet niet of het tegenwoordig nog veel voorkomt maar vroeger werd er nog al eens bedreigd met Gods alwetendheid. Pas maar op, er is er Eén, Die alles ziet. Povere pedagogiek mischien, maar het werkt lang door. En niet in zo gunstige zin. God, Die alles ziet, Die alles weet. De Super-inspecteur, die achter iedere struik zit. Voor wie je nergens veilig bent. Big Father watches you.

In het dorp waar ik opgroeide stond een bejaardenhuis. In de badkamer daarvan hing een afbeelding van het Alziend Oog, met daar onder dreigend de tekst: *God ziet u*. Wie zou dat verzonnen hebben?

Kennen

In psalm 139 wordt gezegd, gezongen, dat God mij kent. Gelukkig weten we tegenwoordig allemaal wel dat dit kennen niet een kil intellectueel kennen is, maar een warme betrokkenheid.

Dat is ook de adem van deze psalm. God kent mijn zitten en mijn opstaan, mijn gaan en mijn liggen.

Dat betekent niet maar dat God daar nauwkeurig aantekening van houdt. Hij is er bij betrokken.

Hij is er in geïnteresseerd.

Hij is met mij vertrouwd.

Hij kent mij = Hij geeft om mij!

Hij was al in mij geïnteresseerd toen ik nog in de moederschoot was en Hij laat mij niet vallen. Als ik weg probeer te lopen, ik kom Hem tegen. Al zou ik de aarde ontstijgen, Hem kan ik niet ontlopen.

In de donkerste omstandigheden kent Hij mij. In vs. 7-12 staan een aantal

uitdrukkingen, die er niet om liegen: *Overnachten in het dodenrijk, wonen aan het uiterste der zee. Zeide ik: duisternis moge mij overvallen, zelfs de duisternis verbergt niet voor U.* Woorden uit de diepte.

Van iemand die het niet meer zag zitten, maar die toch heeft ervaren, dat God, hoe dan ook, bij hem gebleven is. Ook dan grijpt uw rechterhand mij vast.

Kennen

In de Bijbel wordt er ook over gesproken dat ik God mag kennen. Heel vaak denken we dan in de richting van kennis hebben over. De theorie beheersen.

Theorie is een Grieks woord en betekent beschouwing. Zo hebben we vele beschouwingen.

Dan zal ik ten volle kennen, zoals ikzelf gekend ben.

Een doopbeschouwing, een kerkbeschouwing, een verbondbeschouwing, enz.. En dat hoeft niet slecht te zijn, we hebben ons verstand niet voor niets gekregen, als het maar niet bij de theorie blijft.

Een beschouwing houdt ook een zekere afstand in. Je moet wat boven je stof staan om er een theorie over te formuleren.

Maar de bijbel ontsnapt aan ieder systeem. Zodra we denken, dat we de zaak denkenderwijs onder controle hebben, blijkt dat we het leven weggetheoretiseerd hebben. Gods Woord brengt ons niet maar een *leer*, in de Bijbel *spreekt* God tot ons. Hij spreekt tot ons hart en Hij wil niet dat we afstand nemen om zijn Woord te overzien, maar Hij wil dat dit Woord ons zeer nabij komt.

Grenzen van het kennen

In I Cor. 13 zegt Paulus dat ons kennen onvolkomen is. Dat mogen we wel bedenken, ook als we spreken over ervaringskennis. '*Bevinding*', om eens een oude term te gebruiken, is niet onfeilbaar.

Ons kennen is nog onvolkomen en dat betekent niet alleen dat we nog niet

alles weten, dat betekent ook dat we soms dingen niet bij elkaar kunnen krijgen, niet met elkaar kunnen rijmen. Dat is niet een kwestie van onvoldoende hebben nagedacht. Het volle kennen staat nog uit. Dat is een belofte, die ons geschonken is. Straks met de wederkomst zullen we ten volle kennen, van aangezicht tot aangezicht.

Zoals ik zelf gekend ben

Dat brengt ons weer terug bij psalm 139. *Zoals ik zelf gekend ben*. Dat wil zeggen van binnen en van buiten, van achteren en van voren. Dat is niet bedreigend, maar verbijsterend: *het begrijpen is mij te wonderbaar, te verheven, ik kan er niet bij*.

Ik kan er niet bij als ik uit Gods Woord verneem dat Hij geïnteresseerd is in mij nog voor mijn geboorte: *Gij hebt mijn nieren gevormd. Mij in de schoot van mijn moeder geweven. Uw ogen zagen mijn vormeloos begin...*

Laten we daar geen theorieën op gaan bouwen, gaan passen en meten en conclusies trekken. Laten we dit ervan onthouden: dat God om ons geeft. Zelfs om ons geeft als wij soms niet om Hem lijken te geven en reeds om ons gaf toen wij daar nog geen benul van hadden. Het is mij te wonderbaar te verheven, ik kan er niet bij. Maar ook: *Hoe kostelijk zijn mij uw gedachten, o God, hoe overweldigend is haar getal*.

Relatie

Elkaar kennen betekent een relatie hebben. Belangstelling voor elkaar. Het gaat hier dan wel om ongelijke partners in de relatie.

Met een variatie op de eerste Johannesbrief zou ik willen zeggen: Wij kennen omdat Hij ons eerst gekend heeft. De relatie is niet alleen ongelijkwaardig maar ook, van onze kant gezien, nog gehinderd door een sluier. We zien door een spiegel als in raadselen. Het echte kennen, zoals ik gekend ben, moet nog komen. Maar dat staat een echte waardevolle relatie nú niet in de weg.

Doorgrond mij o God, en ken mijn hart, toets mij en ken mijn gedachten. Niet een dreiging maar een troost.

Op weg naar hereniging? (1)

J.M. Mudde, Enschede

De vrijgemaakte synode van Berkel en Rodenrijs heeft besloten het landelijke overleg met onze kerken stop te zetten. Ogenscheinlijk staan we nog net zo ver van elkaar af als dertig jaar geleden. Maar is dat werkelijk zo? Zelf heb ik de indruk dat onze kerkverbanden de laatste dertig jaar nog niet zo dicht bij elkaar gestaan hebben als nu. Kort en krachtig hebben zowel Ad de Boer en ds. Willem Smouter hierover reeds iets in Opbouw geschreven. In een drietal artikelen hoop ook ik een bijdrage aan de voortgang van het gesprek te geven.

Nog steeds hoop ik, dat het zo spoedig mogelijk als verantwoord is mag komen tot een kerkelijke hereniging met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). De gedachte aan een dergelijke hereniging spreekt me heel diep aan, ontroert me zelfs. Nu kan ik me goed voorstellen, dat velen van ons, die in juni voor de zoveelste keer in hun leven door een besluit van een Gereformeerde synode gekwetst werden, me dit niet zomaar zullen naspreken. Het klinkt zó zinnig en amechtig, dat je je afvraagt: Wat zit hier achter? Zou die man daar soms familie hebben? Nee, niemand van mijn naaste familie is vrijgemaakt en ook heb ik er geen vriendschapsbanden, wél inmiddels enkele hartelijke contacten. Hebben we dan te maken met iemand die diep verontrust is over de koers van de eigen kerken en in een hereniging met de GKV – laten we maar op afkortingen overgaan – een manier ziet om de NGK in veilig kerkelijk vaarwater te brengen?

Nee, los van de vraag of ergens ter wereld 'veilig kerkelijk vaarwater' te vinden is, ik voel me binnen onze kerken reuze thuis en ben dankbaar voor het werk van de Heilige Geest, dat ook in onze kwetsbare kerken zichtbaar mag worden. Zitten er dan strategische overwegingen achter, een tactische manoeuvre ter versterking van de positie van de kerk in de samenleving? Zelfs dat niet, al ben ik wel van mening, dat het beide kerken goed zou doen als ze iets meer van elkaar zouden hebben.

Geestelijke motieven

Nee, het verlangen naar eenheid met de GKV is eenvoudig aan het evangelie van Jezus Christus ontsproten. Het besef, dat Jezus Christus de Zoon van God er de dood voor doorging om ten eerste God en mens en in één beweging hiermee de mensen onderling te verzoenen, ligt aan de basis ervan. De huidige situatie van een verscheurd kerkelijk leven vloekt zo afschuwelijk met het wonder dat Hij tot stand bracht aan het kruis, dat ik niet anders kan dan hopen op, bidden voor en streven naar een kerkelijke hereniging. Tussen haakjes, dit betekent wat mij betreft niet, dat we na een hereniging met de GKV op onze oecumenische lauweren kunnen gaan rusten. En dan denk ik niet alleen aan onze relatie met de Christelijke Geref. Kerken – het spreekt m.i. voor zich, dat we elkaar op plaatselijk vlak blijven zoeken –, maar ook aan de vele andere volgelingen van Christus, die aanspreekbaar zijn op Zijn Woord, ook als ze niet de naam 'Gereformeerd' dragen. „Met allen die allerwege de naam van onze Here Jezus Christus aanroepen” (1Cor.1:2) zijn we immers verbonden?

Maar waarom dan in het bijzonder

*De laatste jaren
zijn we
in rap tempo
naar elkaar
toegegroeid*

naar eenheid met de GKV streven? Ook hiervoor heb ik geestelijk motief. Zou kerkelijke hereniging geen schitterend geschenk zijn, dat we samen de HERE God kunnen aanbieden? Zou het geen machtig offer van dankbaarheid zijn, dat we de HERE opdragen uit pure liefde voor het offer dat Hij in Zijn Zoon gebracht heeft? Broeders en zusters, die leven van het verzoenend bloed en die om die reden de scheuren uit het verleden dichten. Ik zie dit als het voldoen van een ereschuld aan de HERE, die losstaat van enig persoonlijk gewin, al ben ik er diep van overtuigd, dat de vrucht van een hereniging tot grote zegen voor onze kerken zal zijn.

Irrealistisch?

Maar nu een vraag: hoe *realistisch* is

dit verlangen? Gebiedt de eerlijkheid niet te zeggen, dat er tussen 'onze' kerken een kloof ligt, die vooralsnog onoverkomelijk is? Een kloof, die er sinds 'Berkel' bepaald ook niet kleiner op geworden is? Deze vraag brengt me bij één van mijn bedoelingen met de komende artikelenserie. De suggestie die van het besluit te Berkel uitgaat, is m.i. slechts schijn en er zijn goede redenen voor aan te voeren dat de feitelijke situatie eerder omgekeerd ligt. Juist de synode van Berkel laat zien, dat we de laatste jaren in rap tempo naar elkaar zijn toegegroeid.

'In de vrijheid van de kerken'

Laat ik beginnen met te wijzen op een doorgaande lijn in de besluitvorming. Een lijn, die zich al begon af te tekenen op de Generale Synode van Ommen 1993, maar die te Berkel is doorgetrokken. Deze, dat de synode een behoorlijk aantal – soms niet onbelangrijke – zaken, in de vrijheid van de kerken heeft gelaten. Zo heeft het de duidelijke *voorkeur* van de synode, dat ouderlingen de gemeente na een leesdienst zegenen – liefst door middel van handoplegging –, maar van een *verplichting* hiertoe spreekt de synode *niet*.

Ook heeft de synode een verzoek van de classis Harderwijk om duidelijkheid te verschaffen t.a.v. de viering van het Heilig Avondmaal met langdurig zien thuis niet in behandeling genomen, omdat 'Harderwijk' dit zelf maar moet oplossen.

Verder kunnen bruidsparen sinds 'Berkel' *kieszen* tussen het 'oude' huwelijksformulier (uit 1981!) en een nieuw formulier waarin o.a. het woord 'onderdanigheid' is weggelaten en het rolpatroon van de man en de vrouw minder scherp is geprofileerd. Het gebruik van het nieuwe formulier wordt overigens in de *vrijheid* van de kerken gelaten. Dan was er een uitvoerige bezinning op meer liturgische vrijheden, die er toe geleid heeft, dat enkele variaties op de bestaande orden van dienst zijn toegestaan. Tevens is besloten, dat de komende jaren verder gewerkt zal worden aan nog meer variatiemogelijkheden in de eredienst.

Uit deze besluiten blijkt, dat plaatselijke gemeenten steeds meer ruimte krijgen om bepaalde aspecten van het gemeentelijke leven binnen bepaalde grenzen naar eigen inzicht in te richten. Dit is daarom zo opvallend, omdat

de GKV tot voor kort voor wat betreft de inrichting van het kerkelijke leven bewust een bijna monolithisch geheel hebben gevormd. Het mocht immers niet zo zijn, dat iemand die van de ene naar de andere plaats verhuisde het gevoel zou krijgen, niet meer in precies dezelfde kerk te zitten ... Klaarblijkelijk is hieraan wat veranderd. Tussen de ene vrijgemaakte kerk en de andere zijn behoorlijke verschillen ontstaan. En hoe gaan de broeders met deze verschillen om? Men drijft ze niet door synodale beslissingen op de spits, maar stelt de plaatselijke gemeente in de gelegenheid om – binnen bepaalde grenzen – een eigen koers uit te zetten. Het is bij de Nederlands Gereformeerden af ...

Ik kan deze ontwikkeling alleen maar toejuichen. Het is m.i. geen teken van zwakte, maar van kracht, van geestelijke rijpheid om elkaar op zaken waarbij de trouw aan het evangelie niet in het geding is vrij te laten. Ook echter met het oog op een kerkelijke hereniging is het verheugend, dat de GKV een kerkelijke stijl ontwikkelen, waarin wij ons kunnen herkennen en vinden. En als deze ontwikkeling zich voortzet – en daar ziet het naar uit – dan kan het haast niet anders of het klassieke verwijt dat wij 'independentistisch' zouden zijn, verliest zijn kracht. Sterker er kan op een gegeven moment een ruimte zijn, zo groot, dat wij als Nederlands Gereformeerden het gevoel krijgen daarin moeiteloos 'onszelf' te kunnen zijn.

Onderscheiden waarop het aankomt

Er zit aan deze ontwikkeling binnen de GKV nóg een positieve kant. Er valt uit op te maken, dat de GKV de gave van het onderscheiden van geesten beginnen te ontwikkelen door te onderscheiden tussen zaken waarop het wel en zaken waarop het niet aankomt. Lange tijd was men hiertoe door een zeer massief denken niet in staat. M.i. is dat de belangrijkste oorzaak van de breuk in de zestiger jaren geweest. Uit de vrijheid die men momenteel aan de plaatselijke gemeenten gunt, blijkt echter, dat men werkelijk werk maakt van de oerbijbelse notie, dat niet alle zaken in het kerkelijke leven van een gelijk soortelijk gewicht zijn. Opnieuw, hoe verheugend is deze ontwikkeling!

De zegenende ouderling

Maar nu kan ik me voorstellen, dat iemand tegenwerpt: Ja, maar waarin laten ze elkaar vrij? In feite toch alleen

maar in enkele kleine uiterlijkheden? Nou, daar denk ik anders over. Ten eerste omdat zg. uiterlijkheden nooit alleen maar uiterlijk zijn, maar altijd met een inhoudelijke argumentatie samenhangen. Ten tweede omdat aan sommige besluiten meer vastzit, dan je op het eerste gezicht zou denken. Laat ik dit illustreren aan het besluit dat ouderlingen bij afwezigheid van een predikant de gemeente door handoplegging hebben te zegenen. Dit besluit opent m.i. direct de mogelijkheid om een ouderling te betrekken

Het is bij de Nederlands Gereformeerden af ...

bij de handoplegging van een dienaar des Woords in een bevestigingsdienst. Een mogelijkheid die totnogtoe uitsluitend aan predikanten is voorbehouden. Nu de ambtelijke zegen echter ook door de ouderling gegeven mag worden, kan het niet anders of de weg hiertoe is nu geopend. Zelf ben ik er overigens al heel lang een warm voorstander van een ouderling bij de handoplegging te betrekken. Toen ik bevestigd werd als predikant van Breukelen heeft de voorzitter van de kerkenraad daaraan op mijn verzoek óók deelgenomen. Tot op de huidige dag begrijp ik werkelijk niet, dat de gemeente waaraan een predikant verbonden wordt slechts toeschouwer van de handoplegging is. Maar dat terzijde.

Ook wil ik er op wijzen, dat de stap naar het door een ouderling – bij onverwachte afwezigheid van een predikant – laten bedienen van het heilig avondmaal of de doop niet groot meer is. Het opleggen van handen en het bedienen van de sacramenten liggen ambtelijk gezien heel dicht bij elkaar. Het is eigenlijk niet denkbaar, dat een ambtsdrager die de handen mag opleggen, de sacramenten niet zou mogen bedienen.

Wat ik hiermee wil laten zien is, dat het besluit van de synode bepaald geen sinecure is. En toch legt men het besluit niet als een verplichting aan de kerken op. Zo iets geeft mij moed voor de toekomst. Het kan haast niet anders of de wijze waarop de vrijgemaakten omgaan met de *inhoudelijke* verschillen, die achter de uiterlijke verschillen schuilgaan, moet vroeg of laat gevolgen hebben voor hun kijk op de wijze waarop wij dienaren des Woords

aan de drie formulieren van eenheid binden

Maar de Schrift dan?

Ach, misschien ben ik blind van optimisme en is het *wishful thinking* dat mij doet doordriven. Want laten we wel wezen, vooralsnog wordt de binding aan de drie formulieren van eenheid door de GKV veel te slap geacht. En ook al hebben we inmiddels een ondertekeningsformulier waarvan gezegd wordt dat het in hoofdlijnen *gereformeerd* is (jazeke, aldus ds. P. Groenenberg in het *Gereformeerd Kerkblad*, 31 aug.1996, en dat van een typisch Nederlands Gereformeerd formulier, dat op enkele niet onbelangrijke punten afwijkt van het Dordtse ondertekeningsformulier!), zijn er desondanks geen zaken die wel degelijk de kern uitmaken, maar waaraan binnen onze kerken toch geknabeld kan worden? Ja, hebben de GKV eigenlijk niet gelijk als ze zeggen dat zelfs de Heilige Schrift in ons midden niet meer veilig is? Is het niet zo, dat ds. Telder een klein visje is, vergeleken bij de grote vissen, die momenteel door de wijde mazen van ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven heenzwemen?

Hierover de volgende keer.

Ontvangen boekjes

Bas Mijnster,

Met de 'RP 13' er op af;

De geheime ampullen.

Jeugdboek

166 blz., f 18,50 ISBN 9033614839

Uitg. De Banier, Utrecht

M.A. Mijnders-van Woerden,

Bonisa, een kind uit donker Afrika.

Jeugdboek

160 blz., f 17,50 ISBN 9033610817

Uitg. De Banier, Utrecht

H.M. Mourits-den Boer,

Die Daan toch!

Jeugdboek

95 blz., f 12,75 ISBN 9033625156

Uitg. De Banier, Utrecht

Ina van Meeuwen-den Hoed,

Kim en Koos en de reis;

een verhaal om voor te lezen aan kleuters

Jeugdboek

48 blz., f 9,75 ISBN 9033625172

Uitg. De Banier, Utrecht

In memoriam ds. Hendricus Johannes van der Kwast

Z.G. van Oene, Zwolle

Op deze en de volgende bladzijde wordt aandacht besteed aan ds. H.J. van der Kwast, die op 4 oktober op de leeftijd van 76 jaar te Amstelveen is overleden. We doen dat door de beide toespraken (van ds. Van Oene en ds. De Jong), die voorafgaande aan de begrafenis zijn gehouden, te publiceren. In dankbaarheid gedenken wij zo ook de bijdragen die hij in de loop der jaren aan ons blad Opbouw heeft geleverd.

Ieder heeft hier vandaag zijn eigen gedachten. U als zijn vrouw allereerst, maar ook allen die met hem contact gehad hebben. Wat hebben jullie in je huwelijk en samenleven veel meege maakt: vreugde en glorie, die ook jullie deel was, maar niet minder moeiten, gemis, eenzaamheid.

Vreugde en pijn lossen elkaar af in dit leven. Dat weten we van anderen. Dat maken we ook zelf mee. Het leven is vol van verandering, maatschappelijk, maar ook kerkelijk. Toch moet er in een leven van Gods kinderen een constante lijn zijn. En die was er bij hem, ons aller broeder.

We mogen spreken van de vaste hoop die zijn leven kenmerkte, een hoop die zeker bleek te zijn ook op zijn ziekbed. Vaste rots van mijn behoud!

Straks zullen we uitgaan onder de klanken van ps. 43: "dan ga ik op tot Gods altaren". Wonderlijk hoezeer die psalm 42 en 43 altijd weer aanspreken: dat is het heimwee, het intense verlangen naar huis, Gods huis. Daarnaar verlangde Henk op zijn ziekbed. Hij wist, toen hij naar het ziekenhuis ging, ongeveer 8 weken geleden, dat het zijn einde zou kunnen zijn. Na vier jaar tegen de ziekte gevochten te hebben, was de weerstand gering geworden.

"Wat duurt het lang, zo lang", verzuchtte hij soms. Van aantasting van die zekerheid hebben de zijnen niet gehoord. Dat maakt het ons mogelijk hem veilig in Gods handen te weten. En zo kunnen we een terugblik werpen op zijn leven.

Later dan zijn jaargenoten is hij predikant geworden. Hij kwam uit het bedrijfsleven. Hij was er trots op zakelijk inzicht te hebben.

Studie aan de Vrije Universiteit en het Kampen van Schilder, Veenhof, Holwerda, Deddens en Jager.

Zijn huwelijk. Samen hebben jullie in diverse pastorieën de taak op je genomen.

Het zou te ver voeren heel zijn leven van stap tot stap na te gaan. Laat ik alleen een aantal woorden noemen: iedereen zal de gebeurtenissen er om heen kunnen aanvullen.

De gemeente van Katwijk/Valkenburg, Haarlemmermeer-Oostzijde, Amstelveen, Dronten en Heerde. Hij waagde als westerling, als Amsterdammer, de weg naar het Oosten. Niet altijd begreep hij de karakteraanleg en karakterstructuur van de Poldermensen en de Veluwenaar.

Na zijn emeritaat wilde hij terug naar het Westen, hoewel hij wekelijks de collegiale contacten met leeftijdsgenoten miste.

Het beleven van de vreugden en de zwaarte van het leven als dienaar van het Woord in een turbulent kerkelijk leven.

Hij was lid van de generale synode van Rotterdam/Delfshaven: de eerste barsten kwamen openbaar. De breuk daarna: de open brief, die hij ondertekende, een kerk ging stuk. Vele mensen gingen ook kapot.

Ze hebben geleden, zijn generatie, naar lichaam en geest. Zo enthousiast als jongere begonnen, met daarna zoveel pijn en moeite.

Hij was preses van de Landelijke Vergadering van Breukelen, hij werkte in vele commissies, stond niet ongaarne vooraan, zette zich in, vertegenwoordigde onze kerken op de Dopper-synode in Zuid-Afrika, was vele jaren lid van het C.O.G.G., mede-oprichter en alle jaren (17 al) redacteur van het provinciale kerkblad voor Flevoland, Gelderland en Overijssel. Hij was ridder in de orde van Oranje Nassau; ontving de orde met diepe vreugde en trots, schrijver van vele artikelen, samen met ds. V.d. Brink, onze jaargenoot, schreef hij het noodzakelijke boek: "Een kerk ging stuk".

In al deze woorden is een levensgang en werkzaamheid getekend. Dat is dank waard aan God die zoveel mogelijkheden gaf.

Maar dat was toch niet het diepste, het wezenlijke van zijn leven. Ik heb lang zitten nadenken hoe ik het zou moeten formuleren. Niet dat het niet duidelijk was: dat is het altijd geweest. Hij was, mag ik het zo zeggen?, de man van de eenheid in de gemeente en de orde van het kerkverband. Die beide vormden een eenheid in zijn denken en streven. Daarom was de breuk onverdraaglijk en schreef hij tot het einde toe over de verdeeldheid die niet bestaan mag.

Daarom wilde hij ook de buiten het vrijgemaakte verband gekomen kerken in een richting hebben. En niet in een nerveuze gemeentelijke individualiteit laten verdwalen. Dat was zijn strijd. Het verbond betekende voor hem het

uitgangspunt van prediking en denken. Daarin ook de invloed van ds. S.G. de Graaf.

Ik kan het niet beter bewijzen dan door een kort citaat te geven uit een meditatie van hem (in het prov. kerkblad) uit 1987 over Gen. 12:4a: "Toen ging Abram zoals de HERE tot hem gesproken had".

"De kerk van onze dagen die Gods weg in zijn verbond met Abram heeft leren kennen, mag nooit vergeten dat

*Ons geloof
wordt niet bepaald
door
onze vroomheid of
onze prestaties,
maar leeft alleen
van Gods genade.*

het zo is begonnen: twee oude mensen, aan de avond van hun leven, gaan een nieuwe wereld binnen van genade en verlossing, van verkiezend welbehagen.

Ze mochten er helemaal bij horen, Abram en Sarai. Ze hebben ook een taak, maar ze leefden van Gods genade alleen.

Hoe wonderlijk is Gods weg in onze wereld.

Welzalig die het geheimenis kennen."

Hij preekte vaak over het begin: Gods verbond met Abram. Steeds weer die volle nadruk, ook tegenover activistische gereformeerde mensen op dat leven uit genade alleen.

"Ons geloof wordt niet bepaald door onze vroomheid of onze prestaties, maar leeft alleen van Gods genade. Hoe nederiger de mens in zijn vertrouwen, hoe groter het geloof. De eer is niet van mensen, maar van de genadige God." (23 jan. 1987)

Wie zoveel over genade spreekt, moet die zelf kennen. Moet ook weten hoezeer die nodig is. Ook een dominee heeft zijn eigen zonden. Soms voor mensen verborgen, maar ze zijn er. Henk wist dat ook van zichzelf. Zijn zwakheden.

"Wie veel ervaring heeft in de omgang met mensen," schreef hij, "weet hoe gering onze kennis is. Elk mensenleven is uniek: dat maakt het zo boeiend. Wie dit verstaat, klimt niet in een ivoren toren van waaruit hij anderen onderwijst en de les leest." Dat tekende zijn mildheid in het schrijven. Het gevaar in het leven van mensen die leiding geven. We ontkomen er

soms niet aan. Ook wij moeten leven van genade.

Vaste rots van mijn behoud.

Dat zijn de woorden, die hij gezegd wilde hebben: "al bezwijkt mijn vlees en mijn hart, mijns harten rots en mijn erfdeel is God voor eeuwig."

De woorden vallen niet los te maken uit het geheel van de psalm. Dit lied worstelt met Gods regering. De woorden over die strijd zijn ingeklemd tussen dat eerste: "waarlijk God is goed voor Israël" en de woorden die we citeerden.

De strijd was fel en de vragen veel.

De rust werd gevonden in die woorden: "Ik zal bestendig bij U zijn."

Dat is niet een dapper besluit van de dichter. Niet: ik heb uw hand gegrepen. Maar: Gij hebt mijn hand gevat. Gij zult mij leiden. De Here doet dat, niet naar onze wensen, maar naar Zijn raad.

Die raad voleindigt zich daarin, dat Hij ons opneemt in zijn heerlijkheid. Die is onvergankelijk.

Ter gedachtenis aan dominee Henk van der Kwast

Graag wil ik een enkel woord bij de begrafenis van mijn vriend en kollega spreken.

Henk van der Kwast heb ik lange jaren als naaste kollega meegemaakt, toen hij in Amstelveen en ik in Amsterdam-Centrum stond. Ik bewaar een goede herinnering aan hem. Hij was zeer gesteld op sociale kontakten onderhield die ook behoorlijk. Met velen.

Voor mij was hij vaderlijk. Ik was jonger dan hij en ik ervoer hem als zorgzaam en herderlijk. Wetend hoe eenzaam dominees kunnen zijn, mengde hij een dosis pastoraat in zijn collegialiteit. Gezellig om je heen dribbelend of met een spontaan telefoontje kon hij je troosten en bemoedigen in situaties waarin dat te pas kwam.

Hij was ook een beetje ijdel, maar niet vervelend. Als je hem ermee plaagde, kon hij dat goed hebben en gaf hij blijk zichzelf, ook in zijn zwakke kanten, te kennen. Ook Sjaan genoot van zulke plagerijtjes.

Onze band is nooit heftig geweest, maar is in de loop van de jaren toch gegroeid, ook toen we geen burens meer waren.

Natuurlijk waren we het over veel din-

Dat weegt op tegen alles. Ik zal dan bij U zijn. Wat een wonder van genade dat dienstknechten bij hun Heer aan tafel mogen zitten.

Dat heeft zijn vrouw en die bij hem waren, hem steeds weer horen zeggen: Ik ga naar mijn Heiland, mijn rots, mijn Verlosser.

Zijn laatste preek (hij zei het ook nadien: dit is de laatste keer) hield hij in het Zonnehuis. Over Jes. 40:

"Troost, troost, mijn volk". De korte aantekeningen die hij maakte, wijzen op het blijvende: vergeving, genade. Waarlijk God is goed voor Israël. Zo zien we hem na. Als prediker van het verbond en de genade die de trouwe God daarin schenkt.

Twee maanden was hij in het ziekenhuis. God maakte hem klaar om los te worden van dit leven,. Hij verlangde heen te gaan. Die wens is vervuld. Die achterbleven, zijn vrouw en vele anderen, wist hij in Gods handen.

Waarlijk God is goed voor Israël.

gen niet eens, maar hij benadrukte steeds dat dat aan de gevoelens van persoonlijke verbondenheid niets afdeed. We konden er goed over praten. Hen was ook kerkelijk, in die zin dat hij steeds op het geheel bedacht was. Het moest hem in de kerk niet al te clubjesachtig worden. Steeds stond hem daarbij het voorbeeld van de Meester voor ogen, die ons immers allen aan elkaar gegeven heeft. Dat heeft mij altijd sterk in hem aangesproken, inclusief de opwinding die hij daarbij wel ten toon kon spreiden. 'Jij bent uit het goede hout gesneden, vriend', dacht ik dan. Onnodig te zeggen bij zo'n instelling de kerkelijke verdeeldheid hem veel pijn gedaan heeft. Daar stond naast dat hij van kontakten over kerkmuren heen wist te genieten. Hij had het vermogen verschillen zowel serieus te nemen als te relativeren. Het laatste nam op het eerste de overhand, naarmate het op het einde aanging.

Wij gedenken vandaag een dienaar van Christus die zijn Heiland zeer heeft liefgehad. En ook nu nog heeft, geloven wij.

Henk de Jong, Zeist

Over twijfel en de identiteit van de ware Nederlands Gereformeerde vrouw

Jeannette Westerkamp-Stegeman, Houten

Het is een bijzonder gezicht: drommen vrouwen. Bussen vol en allemaal Nederlands Gereformeerd. „Ha, de jeugd,” verwelkomt de dame bij de deur ons. In Houten hoor je daar, als je veertig bent, niet meer bij, hier wel. De toeloop is zo groot dat er lichte paniek ontstaat. Er waren 600 vrouwen verwacht, het zijn er veel meer. Extra koffie, extra kopjes en alle schuifwanden van de kerk in Dronten open. Maar de ontvangst blijft allerhartelijkst en enthousiast en mevrouw Vinke, die de dag leidt, loodst alles met milde humor en vastberadenheid in goede banen. Een paar mannen waarborgen de degelijkheid: de koster, de organist, de man achter de knoppen en twee dominees, ds. Van Leeuwen voor het slotwoord en Ds Rietkerk voor de lezing.

De vijftiengste Nederlands Gereformeerde vrouwenkontaktdag. Een telegram namens ons allen naar Hare Majesteit de Koningin. Zeeën van bloemen en vriendelijke bedankjes. Maar wie is nu de ware Nederlands Gereformeerde vrouw? Zeven (jonge) vrouwen uit Dronten maken er een spelletje van in een leuk stukje cabaret. 'Wie van de drie?' Is het de degelijk gereformeerde, die bandjes met preken mee neemt op vakantie voor op zondag? Of de gezellige dame, die samen wandkleden wil maken en iedereen wel wil uitnodigen voor de koffie? Of is het de wat onzekere, die het allemaal niet meer zo goed weet? Het 'panel' komt er niet uit, de zaal mag mee raden (er wordt van alles geroepen, de sfeer zit er goed in). Men besluit dat ze alle drie mogen. Gelukkig.

Twijfelende geloofshelden

Voor wie de sfeer toch iets te 'damesachtig' is, dat verdwijnt met de lezing

van Ds. W.G. Rietkerk. Een uur lang stevige kost op een bewogen manier, in het licht van Hebrëen 11. Het hoofdstuk van de geloofshelden, die dat pas geworden zijn door perioden van diepe twijfel heen. „Je kunt niet groeien als je twijfel verdringt,” stelt ds. Rietkerk. Maar wat doe je er dan mee? Dat hangt af van het soort twijfel. Twijfel is als koorts in het lichaam. Het steekt elke keer weer de kop op zolang de infectiehaard niet is aangepakt. Zo zijn er drie soorten twijfel, die elk een andere therapie vragen.

Verstandstwijfel

Als eerste de verstandstwijfel. Die wordt in de Bijbel positief tegemoet getreden. Jezus neemt de tijd voor Johannes de Doper, die zo'n heel ander beeld van de Messias had en voor Nicodemus met zijn vragen. Thomas mag er zijn met zijn twijfel en zo komt uit de mond van de grootste twijfelaar de diepste belijdenis: „Mijn Here en mijn God.” Als er echte vragen zijn moeten er echte antwoorden gegeven worden. Als er misverstanden zijn moeten die aan het licht komen en opgelost worden. Niet iedereen kan al

die vragen beantwoorden, maar daarvoor zijn we gemeente, om elkaar daarin te helpen. Er is de EO, Youth for Christ, Navigators, l'Abri. „Maak er gebruik van,” raadt ds Rietkerk aan n.a.v. een vraag over de jeugd met al haar vragen. „Het is wonderlijk hoe een week of weekend weg vaak meer doet voor de geloofsdoorbraak bij jongeren dan zes jaar catechisatie.”

Wilstwijfel

Iets anders is de wilstwijfel. Dat is de twijfel uit Jacobus 1, de twijfel van de mens „ongestadig op al zijn wegen” (vs 8). Deze mens twijfelt omdat er iets is wat hij vast wil houden dat hij los zou moeten laten. Geloof zou hem teveel kosten, daarom blijft hij twijfelen en argumenten tegen aanvoeren. Twijfelaar? Noem hem liever koppig. Ds Rietkerk noemt dit „De twijfel van het nog niet getekende contract”. Alles is duidelijk, maar de handtekening ontbreekt. Het antwoord op die twijfel is gehoorzaamheid, een keuze maken en trouw zijn.

Gevoelstwijfel

De derde soort is de gevoelstwijfel. Het

foto's: Emilie Fijan

tegenovergestelde van deze twijfel is niet zekerheid of gehoorzaamheid, maar vertrouwen. Het is de twijfel uit Judas 22 en 23: „Weest ook barmhartig jegens sommigen, die twijfelen, redt hen door hen uit het vuur te rukken..” Het is de twijfel van Elia, net na de geweldige ervaring op de Karmel. God reageert er op met een maaltijd, rust, nog een maaltijd en de aansporing verder te gaan. En dan volgt de Godsontmoeting in het zachte suizen van de wind. Veel gevoelswijfel gaat terug op niet verwerkte pijn. Gevoelens zijn beschadigd. Men kan en durft niet meer te vertrouwen, ook God niet. Eerst moeten die gevoelens genezen. We kunnen niet ontvangen in lekkende koppen.

Twijfel voorkomen

„Is twijfel noodzakelijk?“, vraagt iemand uit de zaal zich af. „Ik ken het helemaal niet, is er iets mis met me?” Natuurlijk niet. Gelukkig zijn mensen heel verschillend. Iedereen die het geloof serieus neemt, zal kritische vragen moeten stellen. Je koopt niet de eerste de beste auto, hoe zou je het fundament van je leven gewoon maar van anderen aannemen. Maar de echte diepe geloofstwijfel, die heeft gelukkig niet iedereen. Soms komt twijfel voort uit 'slecht onderhoud' en kunnen we die voorkomen door een goede geloofsconditie: gedenken en vieren.

Of door ons te realiseren (zoals Christen in het verhaal van Bunyan) dat, als we in het kasteel van de Wanhoop, geslagen worden door de reus Twijfel, we eruit kunnen met de sleutel Belofte.

Twijfel is meer van deze tijd dan van vroeger

In de middagpauze vraag ik een aantal mensen wat ze van de lezing vonden. Twijfelen ze zelf wel eens? „Nee, nooit,” zegt een oude dame, „ik vond het maar een gek onderwerp.” „Ik ken het zelf ook niet zo, maar ik was toch blij met de lezing, want mijn kinderen

komen wel met veel vragen en de kleinkinderen helemaal”, zegt een al even oude dame. Iedereen knikt. Twijfelen jonge mensen meer dan oudere? Beslist, vinden deze vrouwen. Aan een andere tafel spreek ik een vrouw die op haar zestigste de knoop heeft doorgehakt. Ze bad al jaren, maar kon de stap naar de kerk niet maken. „Ik schreef een brief vol vragen naar de dominee. In het gesprek erover zei ik dat ik mensen niet kon vertrouwen. „Vertrouwt u zichzelf?” vroeg de dominee. Zo ben ik gemeentelid geworden.” Wat heeft het haar gebracht? „Ik heb geleerd hoe belangrijk het is 'sorry' te zeggen,” antwoordt ze zonder aarzelen. Iemand anders heeft ineens begrepen waarom het bijna negentigjarige familielid maar blijft twijfelen in zijn keus voor Christus: „Ineens zie ik het: hij wil gewoon niet.” Een van de jongeren (ruim veertig) zegt: „Of ik getwijfeld heb? Ik stikte er zowat in, jarenlang. Maar zoiets zei je niet en niemand sprak erover.” „Een puber moet twijfelen, een adolescent mag twijfelen, een volwassene kan twijfelen”, sprak ds Rietkerk. Alle twijfel is niet hetzelfde, elke tijd is niet hetzelfde en alle Nederlands Gereformeerde vrouwen zijn ook niet hetzelfde. Maar „Nabij of ver, wij zijn verbonden: een Heer”, zongen we. Geen twijfel mogelijk.

Is er maar één naam?

2. De uitdaging van het pluralisme

P.J. van Kampen, Ede

Een van de uitdagingen die onze tijd aan het adres van de Kerk stelt is die van het zgn. 'pluralisme'. In de woorden van dr. Os Guinness: „Het Pluralisme vormt een enorme uitdaging voor de samenleving en doet dat op verschillende niveaus. () Veel Amerikaanse Christenen doen alsof 'pluralisme' synoniem is met 'relativisme'. Denk echter eens nauwkeurig na: Pluralisme is een maatschappelijk feit. In de moderne wereld kom je de meest uiteenlopende mensen tegen, die in de meest diverse zaken geloven. Of we dat nu betreuren of niet, de samenleving zal vandaag en morgen pluraal zijn. Er is echter groot verschil tussen pluralisme als maatschappelijk gegeven en relativisme als een filosofische conclusie. Ik erken de aanwezigheid van pluralisme om me heen, maar aanvaard niet de juistheid van relativisme.”¹

Wat wel en wat niet?

Wat 'pluralisme' in het spraakgebruik meestal inhoudt, weten we inmiddels wel. Dat komt inderdaad in de buurt van relativisme. Veel mensen spreken ongeveer als volgt: „Wij leven in een wereld waarin uiteenlopende heilswegen worden aangetroffen. De verschillende 'waarheidsclaims' geven vaak (steeds vaker?) ook aanleiding tot (uiterst gewelddadige) conflicten; overal zien we dan ook 'fundamentalisme' ontstaan, dat zich in toenemende onverdraagzaamheid ten opzichte van 'andersgelovigen' uit. De wereld wordt door dat fundamentalisme steeds onveiliger! De aanhangers van wereldreligies moeten in onze steeds kleiner wordende wereld daarom meer aandacht aan elkaar gaan geven, hoffelijker en toleranter zijn ten opzichte van elkaar en ook beseffen dat ze zeer veel gemeenschappelijks hebben.” Er zijn in die zienswijze elementen die gewoon juist zijn; we moeten echter wel bedenken dat bij deze mensen de vooronderstelling leeft dat alle religie hoe dan ook 'van anderen' komt. Religie is natuurlijk een zaak van ménselijke ervaring van

het Heilige! In dat 'plurale' beleven van de religie speelt uiteraard ook het opleven van de grote wereldreligies een belangrijke rol. Nadat de religies van het Oosten eeuwenlang zich zeer tolerant hebben opgesteld, en zich nauwelijks wervend naar Westerlingen hebben opgesteld, zijn ze in onze eeuw nadrukkelijk missionair geworden. Hindoes (goeroes) zijn sinds het midden van de jaren '60 in het Westen te zien en vanaf de jaren '80 hebben ook de zendelingen van diverse Boeddhistische stromingen zich in onze steden gemeld. Moslimse gastarbeiders of asielzoekers zijn uit onze samenleving niet meer weg te denken. De veelvormigheid op het geestelijk erf is door dit alles navenant toegenomen.

Pluralisme in het Christelijk kamp

In het (brede) 'Christelijke kamp' zien we daarom een zekere neiging tot 'universalisme', een geloof dat „God alles en in allen is”; Hij heeft zich in de verschillende religies „niet onbetuigd gelaten”. Steeds worden in deze kring de preek/rede die Paulus voor een heidens gehoor in Lystra (Handelingen 14) en Athene (Handelingen 17) gehouden heeft cruciaal geacht. De woorden „Wij zijn van Gods geslacht”, „Want in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij” en „God heeft zich niet onbetuigd gelaten” zijn richtinggevende woorden in de Schrift, naar hun mening. God is

„Wat dunkt u van de Christus, Wiens Zoon is Hij?” is nog steeds de vraag die scheiding teweegbrengt

immers met alle religies herkenbaar bezig. Twee verwante ontwikkelingen lijken te zijn:

1. De grote openheid naar andere religies in Rooms-Katholieke kring. Na het Tweede Vaticaanse Concilie (1960-1965) lijkt daar een geheel nieuwe kijk op het verschijnsel religie te zijn gekomen. In meerdere of mindere mate zeggen theologen die de toon aangeven: Christus is centrum van elke religie en Zijn invloed is te vinden in alle religies, zij het dat het soms om vluch-

tige schaduwen gaat. Enkele 'pluralisten' in de Kerk van Rome zijn Aloys Pieris, afkomstig van Sri Lanka, en de Indiër Raymondo Panikkar, schrijver van een geruchtmakend boek *The unknown Christ of Hinduism*. Zonder het veelal zelf te beseffen hebben ook Hindoes 'een lijn' naar die 'onbekende' Christus.

2. De opkomst van een aantal nadrukkelijke pluralisten die in mijn opvatting bewust definities van belangrijke begrippen willen verleggen; ik denk daarbij aan de Britse theoloog John Hick en de Amerikaan Paul Knitter. John Hick heeft in eerste instantie gezegd dat we niet altijd zo over Jezus moeten spreken, maar veel meer over 'God'. Het woord 'God' werd echter te weinig concreet gedefinieerd; in dat vacuüm kon iedere wereldreligie zelf het Godsbegrip invullen. Toen ook dat feitelijk niet genoeg was (Boeddhisten geloven vaak niet in God; met name de aanhangers van het zgn. Theravada Boeddhisme zijn praktisch 'atheïst', zeggen deskundigen, hoewel anderen dat weer bestrijden), sprak hij graag over 'de pluraliteit van heilswegen'. Die definitie is zo ruim – daar past bijna alles onder! Dat was ook de bedoeling, naar te vermoeden is.

Opvallend in dit alles (en dan gaat om een heel brede beweging die op vele plaatsen waar te nemen is) is dat concreet de plek die Christus in de heilshistorie inneemt sterk gerelativeerd of zelfs buiten beschouwing gelaten wordt! Op het terrein van de 'oecumene der religies' brengt Hij immers verdeeldheid! In contact van Christenen met Joden en Moslims is niet zozeer de Eerste Persoon van de Goddelijke Drie-eenheid de inzet, maar de Tweéde! „Wat dunkt u van de Christus, Wiens Zoon is Hij?” is nog steeds de vraag die scheiding teweegbrengt en waarin de overleggingen van vele harten openbaar worden.

Progressief en conservatief

Zoals gezegd, is dat niet alleen een vraag in de ontmoeting van Joden en Christenen, Moslims en Christenen, Hindoes en Christenen, maar ook een 'binnenkerkelijke vraag'. Het is een vraag die in zendingskringen besproken wordt en natuurlijk ook nadrukkelijk besproken moet worden. Steeds meer lijkt in dezen 't verschil niet te liggen

tussen Rooms-katholiek en Protestant. De scheiding tussen (theologisch) conservatief of progressief (aangaande het unieke van Jezus Christus) loopt in de meeste gevallen niet tussen de Wereldraad en bv de Lausanne-beweging, de 'evangelicale tegenhanger' van Geneve! In de Wereldraad van Kerken meen ik een groeiende spanning op merken tussen mensen als de Indiër Stanley Samartha en de Sri Lankees Wesley Ariarajah (beiden fervente pluralisten) aan de ene kant en aan de andere kant mensen als Lesslie Newbigin die jaren bisschop geweest is van de Kerk van Noord-India en de laatste jaren een paar fabelachtige boeken geschreven heeft over de noodzaak om principieel de Ene Naam te blijven hooghouden. Ook de Oosters-Orthodoxen, lid van de Wereldraad, staan op een 'conservatief' standpunt aangaande de Christologie. De lijnen lijken ook niet te lopen tussen Rome en Reformatie, maar dwars door de Kerk van Rome en dwars door Protestantse denominaties. (Ziende hoe gemakkelijk kennelijk 'pluralisten' uit diverse kerken elkaar vinden, vraag ik me af of de andere groep zich ook niet meer realiseren moet dat er geestverwante mensen in andere kerken kunnen zitten, maar dat terzijde.) De verschillende standpunten ten opzichte van de vraag 'Wie is Christus?' lijken uiterst principieel! Het is een existentiële kloof. Ik herinner me te hebben gelezen over een Hervormde predikant aan het begin van de eeuw, die geboeid raakte door het spiritisme en op dat punt veel verder ging dan menigeen vond dat toelaatbaar was. Op een gegeven dag schrok hij echter van de consequenties van 't spiritisme en brak van het ene op het andere moment met die leer! „Hier raak ik mijn Verlosser kwijt!“, was zijn gedenkwaardige uitspraak. Ook hier, bij de vraag over de Christus, staat, naar ik meen, onze verlossing concreet op het spel.

Het centrale van de Incarnatie

Terug naar het onderwerp. Is het juist, of nodig, om met John Hick 'een Copernicaanse wending' in de theologie voor te staan waaruit we concluderen dat het vooral om 'God' gaat en dus niet allereerst om Christus? Ik zou zeggen van niet. Meer nog: waar de Christus verwaarloosd wordt, als ongemakkelijk ervaren wordt in de omgang met andersgelovigen, moeten we uitermate op onze hoede zijn! Juist daar heeft in de Kerkhistorie immers steeds de spits van de aanval gelegen: bij de Incarnatie. Is God echt mens gewor-

den? Heeft God in de volheid des tijds zijn Zoon gestuurd? Hebben we een Hoge priester die in alles aan ons gelijk geworden is, uitgenomen de zonde? Van het antwoord op die vraag hangt het af of we, met de schrijver van de Brief aan de Hebreeënen, „met vrijmoedigheid kunnen gaan tot de troon der genade“ of niet. Dat is voor ons hier en nu van 't hoogste belang! De Incarnatie, Christus' Menswording is cruciaal. De Duitse theoloog Helmut Echnernach schreef in de jaren '60 een indringend boek: *Kerkvaders, Ketteren en Concilies*, waarin hij onder andere dit schreef: „In

*Is ... het
'geloof in de vele
geloven'
zelf niet
nadrukkelijk
een geloof ...?*

het middelpunt van heel het Christen-zijn staat het grote mysterie van de Incarnatie. Van God in de hemel weten ook de heidenen; het Nieuwe Testament verkondigt God die op aarde kwam. Aan God in de hemel geloven is gemakkelijk, want het is tamelijk vrijblijvend. Het geloof in God die in de aardse werkelijkheid kwam, vereist alle krachten. Want dat God in het lichaam van een mens inging, dat Hij verder tegenwoordig is in het doopwater, in brood en wijn duidt er immers op, dat Hij de hele aardse werkelijkheid doordringen en verlossen wil; dat Hij deze daarmee ook als Zijn eigendom opeist. God die in de aardse werkelijkheid inging, legt Zijn hand op alles – Hij maakt niet alleen aanspraak op wat des geestes is, maar ook op het lichaam, op het bezit, op alle gedachten en wensen. Slechts wie zich zo door Hem laat overmeesteren, kan de grote beloften verstaan: de opstanding van het vlees, het herstel van de gehele lichamelijke werkelijkheid. Daarom berusten eigenlijk alle haeresiën (ketterijen) van alle tijden op de miskenning van het grote geheim der incarnatie. Of men Christus alleen maar voor een mens houdt, of Hem slechts als een goddelijk wezen beschouwt, of men de heilsdaden tot symbolen vervluchtigen laat, of de sacramenten voor zinnebeeldige handelingen houdt – in al die gevallen wil men God stilletjes op een hoffelijke manier uit de wereld doen vertrekken. Alle ketterijen zeggen uiteindelijk: voor Hem de hemel, voor ons de aarde.”²

De Weg en de wegen

Die vraag of Christus uniek is raakt rechtstreeks de vraag of Hij 'de Weg' is, de Enige Weg. Heeft Hij „de enige Naam onder de hemel waardoor we behouden moeten worden“ of heeft Hij die niet? Is Hij een van de vele godsdienststichters of is Hij een categorie apart? Is Hij volstrekt uniek? Hangt het als altijd maar af van waar je zelf staat, tot welke religieuze traditie je zelf behoort? Daarom is ook het verhaal dat uit het Oosten tot ons gekomen is, van groot belang. Er zijn verschillende heilswegen, zegt dat verhaal, die, vanuit ons begrip gezien, elkaar volledig uitsluiten. Deze situatie lijkt op die van mensen die vanuit verschillende dalen en langs verschillende paden, de top van een machtige berg proberen te bereiken. Ze klimmen vanuit heel verschillende startpunten omhoog en hun wegen kruisen nergens, komen zelfs helemaal niet bij elkaar in de buurt. Of ze komen elkaar ergens tegen en gaan in tegengestelde richting! Dat kan natuurlijk nooit allemaal even goed zijn, zeggen wij. Boven op de berg, in Gods Werkelijkheid, komen die verschillende wegen echter samen en zal blijken dat we, ongeweten, naar hetzelfde op zoek waren, naar dezelfde Transcendente Werkelijkheid die ons begrip verre te boven gaat. In Gods eeuwigheid komen alle wegen samen. Dat is een mooi verhaal, maar toch zijn er twee vragen bij te stellen. In de eerste plaats: hoe weten we dat die wegen daar bij elkaar komen? Wie heeft (wat per definitie onmogelijk werd geacht!) boven 'de Top' kunnen zweven en kunnen waarnemen dat 'in God' alle (tegenstrijdige) wegen verenigd worden? In de tweede plaats: wat doe je met 'een weg' die zegt dat de andere onjuist of vals zijn? Moeten aanhangers van dit zo 'tolerante' standpunt dan geen actie ondernemen tegen 'exclusivisten', die in 'Eén Naam' geloven? Als dat dan gebeurt, 'fundamentalisten' worden geweerd uit naam van 'de vele namen', is dat dat niet de ene 'intolerante waarheid' tegenover de andere? Is m.a.w. het 'geloof in de vele geloven' zélf niet nadrukkelijk een geloof, een sterk 'Hindoe-achtig geloof', om precies te zijn? Zo roept ook het geloof van de 'pluralisten' de nodige vragen op.

Noten:

1. Os Guinness. *'De Plurale Samenleving'.* Geciteerd in red. Pieter van Kampen. *Wit begint, zwart wint? Buyten en Schipperheyn, Amsterdam, 1993, pp. 66,67.*
2. Helmut Echnernach. *Kerkvaders, Ketteren en Concilies. Ten Have, Amsterdam, 1965, pp. 15,16.*

Kerke(n)raad

J. van der Toorn-Schutte, Houten.

De laatste weken zie je in veel kerkbladen plotseling het woord 'kerkenraad' opduiken in plaats van, het ons zo vertrouwde, 'kerkeraad'. De reden hiervoor is de invoering van de nieuwe spelling die per 1 augustus 1997 verplicht wordt op scholen en bij de overheidsdiensten.

Een van de belangrijkste spellingswijzigingen is de beregeling van de zogenoemde tussen-n-. In de oude spelling was er altijd verwarring over woorden als frambozesap en frambozenlimonade; hondehok en hondenasiel. Om aan deze verwarring voor eens en altijd een eind te maken heeft de Nederlandse Taalunie (die in opdracht van de minister werkt) bij deze herziening van de spelling het volgende besloten: als het eerste deel van een samenstelling alleen een meervoud op -en heeft, wordt deze n ook in de samenstelling geschreven; dus voortaan frambozensap en hondenhok.

Naar analogie hiervan zou je in plaats van kerkeraad ook kerkenraad moeten schrijven, omdat kerk een meervoud op -en heeft. Maar waarom doet het dan zo vreemd aan? Is dat alleen ongewoonte of zit er meer achter? Frambozensap wordt gemaakt van frambozen; een hondenhok is een hok voor honden. Maar de kerk(e)raad is de raad van een afzonderlijke kerk, zoals ook het kerkblad het blad van de kerk is, de kerkklok de klok van de kerk en het kerkkoor het koor van de kerk. De tussenletter -e- in kerk(e)raad is er alleen tussen gekomen om de uitspraak te vergemakkelijken, net zoals bij de woorden zieleheil en zielerust. Het ligt dus aan de betekenis dat wij ons zo ongemakkelijk voelen bij de spelling van kerkenraad. Dit betekent immers raad van kerken. En dat is het niet. Het is de raad van een kerk. Ik zou daarom voor willen stellen om de schrijfwijze 'kerkeraad' te gebruiken. Dat is duidelijk de raad van een kerk. Je zou ook de omschrijving 'de raad van de kerk' kunnen gebruiken. In het spraakgebruik kan het gewoon kerke-raad blijven.

U zult zich misschien afvragen of zon-

deval ook zonderval wordt. Nee, dat is niet het geval. Omdat het woord zonde ook een meervoudsvorm op -s kent (zondes), valt het buiten deze regel. De eerder genoemde woorden zieleheil en zielerust krijgen echter wel een -n: zielenheil en zielenrust. Hierbij zou ik toch de auteurs van theologische verhandelingen aanraden om de oude spelling te handhaven of deze (ouderwets geworden?) woorden te omschrijven, omdat ze met de nieuwe spelling ook een andere betekenis krijgen. Zieleheil heeft betrekking op het heil van een persoon, terwijl de vorm zielenheil op de heiliging van meerdere personen slaat.

Wij huppelen voortaan van zielenvreugd! (Psalm 68 O.B.)

Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Martin, Maarten of Monbaziac?

De televisie had nogal wat aandacht besteed aan een fantastisch verhaal over Martin Bohrmann, de rechterhand van Hitler. Hij zou aan het einde van de oorlog in 1945 door leden van de Britse geheime dienst ontvoerd zijn naar Engeland en dat konden we lezen in een pas verschenen boek: 'Operatie JB, het laatste geheim van de WO II', geschreven door Christopher Creighton. De schrijver zou zelf als geheim agent aan die ontvoering hebben meegewerkt. De organisator van deze onderneming was Ian Fleming die later grote bekendheid heeft gekregen als schrijver van de James Bondromans. Die naam, James Bond, duikt voor het eerst op in deze Bohrmann geschiedenis.

Ik zou binnenkort een paar dagen in het ziekenhuis moeten verblijven en daarom kocht ik de dag na de t.v.-uitzending het boek in de hoop daarmee de tijd wat aangenaam te kunnen vul-

len. Viel dat even tegen! Al gauw begon ik aan de geloofwaardigheid van de schrijver te twifelen en tijdens het lezen werd dat alleen maar erger; op de helft van het boek gekomen, was ik ervan overtuigd dat het meest van wat verteld wordt, uit een heel grote duim is gezogen. Nou ja, dat is bij de boeken over James Bond ook zo. Maar daar weet je vanaf het begin dat je met fantasie te maken hebt. En Fleming schrijft in elk geval spannend en met vaart! Ik vond het boek over Bohrmann droog, kroniek-achtig. Echte spanning zit er nauwelijks in. Toch ben ik nog tot ruim drie kwart gekomen; toen bleek dat ik een misdruk in handen had. Mijn vrouw is ermee naar de boekwinkel gegaan; daar bleek de hele stapel hetzelfde te vertonen en zij kreeg het bedrag van de aankoop terug: f 35,-. Het speet me echt niet! Einde leesavontuur over Martin Bohrmann.

Toen ik zelf weer naar de winkel kon, heb ik het nieuwste boek van Maarten 't Hart gekocht: De nakomer (f 34,90). Er zat een bandje om en daarop stond: „Een puur Nederlandse roman over het vrijgemaakte vaderland.” Zoiets wekt natuurlijk de belangstelling van mensen die zich op de een of andere manier nog met de Vrijmaking verbonden voelen. En het is ons al een lange tijd aangekondigd dat er een roman van Maarten 't Hart zou komen 'OVER DE VRIJMAKING'! Zou dit het dan eindelijk zijn? Nee dus. Die Vrijmaking speelt maar een heel ondergeschikte rol in het boek en wat erover geschreven wordt, is ook nog echt amateuristisch. Eigenlijk voel ik me flink bedrogen. Ik denk dat het veel lezers net zo zal vergaan.

Voor wie de boeken van Maarten 't Hart kent, biedt deze roman weinig nieuws. De schrijver past de bekende methodes toe, hij overdrijft dikwijls weer zo erg dat er een karikatuur ontstaat. Er staan wel gedeelten in het boek die eruit springen, die zelfs kunnen ontroeren; ik denk daarbij vooral aan de dood van het hondje Prins, maar aan het eind overheerste bij mij de teleurstelling, om niet te zeggen: irritatie.

U moet natuurlijk zelf maar kiezen hoe u uw geld wilt besteden. U kunt er ook een paar flessen Monbaziac voor kopen. Dat is een uitstekende witte wijn en het voordeel is dat u twee dingen overhoudt: een goede nasmaak en ruimte in uw boekenkast.

Niet door geweld maar door geest (15)

(Zacharia)

*Koos Veeßkind
Richmond, Zuid-Afrika*

Na een paar jaar gelukte het Judas zelfs Jeruzalem te bevrijden van de Syriërs. De tempel werd gereinigd, een nieuw brandofferaltaar werd gebouwd en de dagelijkse eredienst werd hervat. De Joden besloten dat het feest van de tempelvernieuwing elk jaar gevierd moest worden, ter herinnering aan de heldhaftige strijd van de Makkabeeën. Gedurende de jaren van de opstand vocht Mattanja mee aan de kant van de Makkabeeën, maar hij deed dit steeds meer tegen zijn zin. Op een dag werd hij bij Judas geroepen. „Mattanja, zoon van Jesua”, zei deze, „vóór de opstand was jouw vader zangmeester in de tempel. Ik heb gehoord dat hij nog leeft. Je moet naar hem toegaan en hem vragen zijn taak weer op te vatten”. Mattanja's hart bonsde van blijdschap. Eindelijk zou hij zijn goede vader terugzien. Snel maakte hij zich reisvaardig, haastig liep hij langs de weg die hij ooit samen met zijn vader was gegaan. Toen hij in Modeïn aankwam, vond hij hun huisje leeg. Hij wist waar hij zijn vader kon vinden. Hij liep het dorp uit de heuvels in: daar op het korenveld was Jesua aan het werk. „Vader, vader!” riep Mattanja van verre. „Vader, hier ben ik weer!” Verrast keek Jesua op: „Is dat jouw stem, mijn zoon?” Mattanja was geen kind meer, hij was een jonge man geworden. Hij droeg een blonde baard, hij had een zware mannenstem. Maar ook innerlijk was hij ouder geworden, de laatste jaren hadden hem veel geleerd. „Ben jij dat, mijn zoon?” herhaalde Jesua, „ben jij dat zelf?” En toen omarmden beide mannen elkaar zo hartelijk als alleen een vader en een zoon kunnen doen, die jarenlang gescheiden zijn geweest maar die nooit bij elkaar zijn weggegaan. Ze keken elkaar aan. Mattanja zag hoe grijs zijn vader was geworden en hoeveel rimpels er in zijn gezicht waren gekomen. Ze omarmden elkaar weer en weenden. „Als u het gereedschap neemt, draag ik

de mand met veldvruchten wel, vader”, zei Mattanja. Jesua knikte en begreep. Het was nu precies andersom als een paar jaar geleden. Zijn zoon was volwassen geworden. Nu deed hij het zware werk. „Maar ik zorg wel voor het avondeten”, zei Jesua, „dat laat ik me niet uit handen nemen. Leg jij het vuur maar aan.” Deze keer stond er geen grote stilte tussen hen in. Beiden hadden zoveel te vertellen. Na de maaltijd pakte Jesua zijn harp en speelde oude en nieuwe melodieën. Mattanja luisterde ernaar en besepte nu pas hoezeer hij dit al die tijd had gemist.

Kruimels van de tafel

Van je voetstuk af!

Als de discipelen met elkaar bekvechten over de vraag wie van hen de belangrijkste is, reageert Jezus op hun gewichtigdoenerij door een kind bij de hand te nemen en binnen hun kring te brengen (Luc. 9:47,48). Een kind. Een rabbi die zich met een kind bemoeit. Voor joodse begrippen was dat belachelijk. Rabbiën hielden zich niet met kinderen op. Dat was immers tijdverspilling. Een kind legde geen gewicht in de schaal en telde niet mee. Zeker als je in een verhit debat verwikkeld was over de vraag wie de voornaamste was, was een kind helemaal te verwaarlozen. Jezus denkt daar heel anders over. Juist mensen die zo vol zijn van hun eigen gewichtigheid, moeten met zo'n onbelangrijk kind geconfronteerd worden om van hun waan verlost te worden. Want hun gevoel van eigen belangrijkheid en hun gevecht om de belangrijkste plaats staan hen in de weg, maken hen blind en doof voor wat er werkelijk aan de hand is en sluiten hen af voor Christus. Ik ben alleen te bereiken, zegt Christus, als je van je voetstuk, waar je jezelf op geplaatst hebt, wilt afstappen en als je je wilt inla-

ten met wat onaanzienlijk is en niet meetelt. Een ieder die dit kind ontvangt in mijn naam, ontvangt Mij. Dat is een ontzaglijk diep en ingrijpend woord. Het gaat dwars tegen de normale menselijke gedragspatronen in. Als iemand carrière wil maken en omhoog wil klimmen, zoekt hij het gezelschap van hen die maatschappelijk net even iets boven hem staan. Als hij in die kring geaccepteerd is, probeert hij binnen te dringen in de laag die daar weer boven zit. En zo gaat hij door tot hij de toplaag bereikt heeft. En terwijl hij daarmee bezig is, past hij er wel voor op zich in te laten met mensen die hij achter zich gelaten heeft en die nu beneden zijn stand zijn. Als hij met hen bleef omgaan, zou dat zijn carrière schaden. Het contact met zulke mensen ziet hij als schadelijk. Dat is het patroon van deze wereld. Maar Christus zegt: wie Mij bereiken wil – en via Mij God – en werkelijk groot wil zijn, moet open willen staan voor alles wat maatschappelijk niet meetelt. Dat deed Christus zelf ook. Hij stond open voor tollenaars, zondaars, en hoeren, voor het uitschot van de maatschappij en de kneusjes. Het kostte Hem wel zijn carrière als rabbi. De deftige en o zo nette Farizeeën hadden het al gauw gezien. Stel je voor, zeg! Een man die met dergelijk minderwaardig slag volk omging, kon nooit een goede rabbi zijn. Ze sloten hun gelederen voor Hem. Bij hen maakte Hij geen kans meer. Zijn wij vrij van dat denken? Hebben wij aandacht voor het uitschot van de maatschappij, voor mensen die hun leven vergooid hebben en die liggen te creperen in hun eigen vuil? Of halen we bij voorbaat onze neus voor hen op, willen we geen hand naar hen uitsteken en worden we veel te veel in beslag genomen door onze eigen gewichtigheid en superioriteit? Christus zegt: wie een kind ontvangt in mijn naam en openstaat voor wat maatschappelijk niet meetelt, ontvangt Mij en via Mij God. Ach ja, onze carrière. Daar kunnen we zo vol van zijn en zo door geabsorbeerd worden, dat we nergens anders nog aandacht en tijd voor hebben. En zo zijn we dan bezig de deur voor Christus te sluiten. Er zijn er die hun carrière zo belangrijk vinden, dat ze geen aandacht meer hebben voor hun gezin en hun huwelijk erop laten stuklopen. Maar dan gaat er meer stuk dan dat alleen. Want hoe zou iemand die zijn vrouw en zijn kinderen die hij gezien heeft, achterstelt bij zijn carrière, God die hij niet gezien heeft, belangrijker vinden dan zijn carrière? Zoiets kan gewoon niet. Wie zich afsluit voor zijn naaste, sluit zich af voor God.

M.R. van den Berg, Groningen

De vogel en de haas

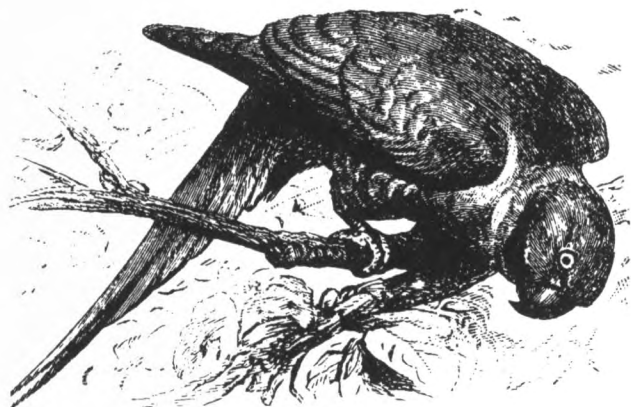
Jeannette Westerkamp-
Stegeman, Houten

Er waren eens een vogel en een haas die bevriend raakten. Dat is vreemd, ik geef het onmiddellijk toe. De wederzijdse ouders waren er ook niet mee ingenomen. Ze waarschuwden hun kinderen.

„Zijn er geen haasjes om mee te spelen?“, vroeg de hazenmoeder.

„Jawel“, zei haar haasje, „dat doe ik toch ook wel. Maar er is zoveel meer dan haasje over spelen. Door mijn vriendje vogel kan ik tot in de boomtoppen kijken.“

„Doe niet zo gek“, zei de moeder

geschrokken, „je gaat toch niet uitvliegen? Doe niet zo mal.“

„Nee“, zei het haasje, „ik vlieg zelf niet, het vogeltje vliegt en zo zie ik van alles.“

„Hij vertelt je van alles zeker?“, zei de moeder.

„Ja, dat zei ik toch?“, vroeg het haasje.

„Nee, je zei dat je van alles zag.“

„Dat is hetzelfde.“

„Dat is niet hetzelfde. Je moet je wat voorzigtiger uitdrukken, anders ga ik nog denken dat je jukt“, zei de moeder streng. Dat kwam omdat ze een beetje ongerust was.

Het haasje zei niks terug natuurlijk en hield zich een dagje heel rustig. Die avond had de hazenmoeder het erover met de hazenvader, die, zoals we allemaal weten, vreemd genoeg rammelaar heet.

„Ach“, zei de vader, „laat hem toch. Als het nou een vriendschap met een koe was, dan zou ik me zorgen

maken. Doe gewoon of je niks ziet. Je naam is haas. Het vliegt wel over.“

De moeder probeerde uiteraard te doen wat de vader zei, maar ergens ver weg, waren die zorgen toch niet helemaal verdwenen.

Ook de vogelmoeder had haar twijfels en tijlpte ze uit tegen haar gevederde gemaal.

„Ach wat“, zei die, „lege nestsyndroom, schat. Vroeg of laat zoekt soort soort wel weer op. Je maakt je zorgen om niks.“

Zo kregen de haas en de vogel alle gelegenheid voor hun vriendschap. Hoera voor de vaders. Ze troffen elkaar dagelijks bij een boom, waar de haas dan onder en de vogel in zat. Ze spraken een mengeling van haze- en

vogeltaal. Vraag me niet hoe, want zo iets verzin je niet, dat doe je gewoon als je het echt wilt.

„Vertel eens“, zei de haas dan meestal, „hoe ziet het er van boven uit vandaag?“ En de vogel vertelde wat zij gezien had.

maar als je werkelijk op de grond woont, moet het heel anders zijn. Ik ben zo blij met jou, lieve haas. Het bos krijgt door jou meer diepte.“

„Het krijgt door jou meer hoogte“, antwoordde de haas dankbaar.

Ondertussen zaten de moeders stiekem te wachten op een crisis, want dit kon niet goed gaan en ze kregen gelijk.

Op een dag sprong de haas door het bos op weg naar de boom van de vriendschap. Hij sprong en sprong en probeerde zich in te denken dat hij een vogel was en hoog over alles heen vloog.

Stom natuurlijk, stom! Hij klapte dan ook pardoos tegen een boom, want laag bij de grond kom je een boel meer weerstand tegen dan hoog in de lucht. Het kwam zo hard aan dat de haas versuft bleef liggen. Het duurde niet lang voor de vogel hem vond. Op de een of andere manier voelt een vriend waar hij wezen moet.

„Lieve help, lieve help“, tijlpte het vogeltje. „Wat is er lief haasje? Heb je pijn?“

De haas knikte moeilijk van ja. „Ik ga iets halen“, piepte het vogeltje zenuw-

Sinds zij daar zo regelmatig over vertelde, leek het wel of zij steeds meer zag en beleefde. De haas luisterde, met zijn ogen dicht en warempel, hij zag het allemaal, wat zijn moeder ook beweerde. Want de vogel kon goed vertellen en de haas kon goed kijken met zijn ogen dicht.

Als de vogel uitgetijlpt was en de haas nog wat verhelderende vragen had gesteld en commentaar gegeven, dan ging de haas vertellen. De vogel hield daar haar ogen bij open, want ze kon dicht bij de grond komen en daarover vertelde de haas.

„Tjonge jonge jonge“, zei de vogel dikwijls. „Het lijkt zo saai van bovenaf,

achtig en vloog weg. Ze hoorde niet dat het haasje „Nee, nee“ zuchtte. Ze was er in een mum van tijd weer, streek neer vlak voor het open hazenbekje en probeerde er een wormpje in te stoppen. Het haasje had het zo gauw niet in de gaten, want hij had zijn ogen dicht, dus hij moest vreselijk hoesten en proesten en spugen en het vogeltje sprong van schrik op een tak. „Niet lekker?“, piepte ze benauwd.

„Nee”, proestte de haas, „ik ben geen vogel. Ik was bijna gestikt.” Het vogeltje voelde zich vreselijk bezwaard en vreselijk bezorgd. „Wat moet ik doen?”, vroeg ze. „Ik moet hier weg”, hijgde de haas „en ik kan niet. Ik lig hier zo voor het open. Ik moet naar mijn leger. Je moet me er heen slepen.” Het vogeltje begon aan het hazenvel te trekken, maar dat had natuurlijk geen enkel effect. „Het gaat niet”, jammerde ze. „Haal mijn ouders”, zuchtte het haasje en viel toen flauw.

Het vogeltje vloog als een pijl naar de hazenouders en vertelde wat er aan de hand was, maar de hazen verstonden de vogeltaal niet. „Ga toch weg”, zeiden ze, „dat gevlieg hier. Zoek zelf je vriendje maar.” Het vogeltje werd wanhopig. Ze kende verhalen van de vos en van de jager met de honden. Ze wist dat ze zelf niks kon doen. Ze moest hulp halen. Ten einde raad stortte ze zich bovenop de ouders van haar vriendje en pikte ze waar ze pikken kon. Het deed niet echt zeer, maar leuk was het ook niet en het bracht de hazen wel tot bezinning. „Dat beest is vals”, zei de rammelaar. „Zie je wel”, jammerde de moeder. „Misschien heeft ze onze lieverd ook gepikt.” „Wat?”, zei de vader. „Kom hier vogel. Waar is onze zoon?” „Hier hier hier”, tipte het vogeltje en nu volgden de ouders gelukkig. Ze vonden hun bewusteloze kind en droegen hem naar huis.

Toen het haasje weer wat was opgeknappt, sprak zijn moeder hem ernstig toe. „Zie je wel dat het niet goed is om vriendschap te sluiten met een vogel?”, zei ze. „Die vogel is nog vals ook.” Het haasje was heel erg verbaasd, hij snapte niet waar zijn moeder het over had. „De vogel wilde mij helpen. Heeft ze jullie niet geroepen?”, vroeg hij. De moeder dacht even na. Geroepen? Ze joeg de gedachte gauw weer van zich weg, want het is niet eenvoudig om je oordeel over iemand te veranderen, zeker niet als je zo hebt ingezet over je kind. „Het vogeltje heeft je in ieder geval niet kunnen beschermen tegen roofdieren”, zei ze. „Daar had je ons voor nodig, of niet soms?” Ja, dat moest het haasje toegeven. Hij

voelde zich heel ellendig en niet alleen door de bult op zijn kop. „Nou”, zei de moeder, die het ijzer wilde smeden als het heet was, „is het nu afgelopen met die vogel?” Het haasje kon geen antwoord geven. „Ik sta doodsangsten uit om jou”, drong de moeder aan. „Dat wil je toch niet?” „Nee”, zei het haasje zacht. „Maar ik wil zo graag alletwee.”

„Alletwee?” „Jou als moeder en het vogeltje als vriendje. Waarom moet ik kiezen?” „Volwassen worden is kiezen jongen. Je kunt nu een keer niet alles.” De moeder kuste haar haasje zacht. Een warm gevoel van liefde en tederheid overspoelde haar. „Ik ben bijna blij met dat ongeluk”, dacht ze. „Misschien had hij het nodig om verstandig te worden.”

Lev

H. Algra, Den Helder

Onlangs verscheen het eerste nummer van Lev. Het woord 'lev' betekent 'hart'. Lev is een tijdschrift dat wordt uitgegeven door de 25-jarige stichting l' Abri – Nederland. l' Abri wil bezig zijn met mensen van hart tot hart, zo legt ds. W.G. Rietkerk in het eerste 'redactioneel' uit: waar liggen bij jou de uitgangspunten van je leven? Het eerste nummer ziet er eenvoudig, maar goed verzorgd uit. De bedoeling van de uitgave van het blad is o.a. om een aantal lezingen onder een breder publiek bekend te maken. Lang niet iedereen is immers in de gelegenheid om de weekends in Eck en Wiel en de studie-avonden in Utrecht bij te wonen. Ook zijn er in een verder verleden goede lezingen gehouden, die nooit werden uitgegeven. Daarnaast functioneert Lev ook als 'huisorgaan' van l' Abri. Het is (dit wellicht ter geruststelling) dus geen concurrent van 'Opbouw'; bovendien verschijnt Lev slechts 3x per jaar.

In het eerste nummer van Lev wordt teruggeblikt op het zomerprogramma van 1996. „Jammer dat ik er niet bij was”, dacht ik, toen ik dit verslag van Herman en Corine Schaeffer had gelezen. Bijzonder actueel is ook de weergave van een lezing van Dick Keyes: 'Hebben we God nodig om moreel te zijn?' Overall klinkt weer de roep om normen en waarden, maar wat zijn morele uitspraken eigenlijk?

Aanstekelijk zomerprogramma l'Abri ondanks regen

Wat mensen die zaterdagavond in de kerk van l' Abri, Den Helder, hebben beleefd, zal niet snel vergeten worden. Het was een avond van intense emotie en inspiratie. De lezingen waren goed verzorgd en de sfeer was uitstekend. De regen buiten maakte het programma alleen maar aantrekkelijker. De bezoekers waren enthousiast en de sprekers hebben hun best gedaan om de boodschap te brengen. Het was een succesvolle avond voor l' Abri en Nederland.

Twoe mensen hebben een belangrijke rol gespeeld bij de start van l'Abri Nederland. Het zijn dr. Francis Schaeffer en Prof. dr. Hans Rookmaaker. Het is dan ook goed dat Lev de visie van de beide inspirerende denkers doorgeeft door de weergave van de tekst van respectievelijk een preek (Schaeffer) en een lezing (Rookmaaker). Lev is ook het huisorgaan van l' Abri. We vinden er dan ook informatie in over te bestellen geluidsbanden en over de programma's in Utrecht en Eck en Wiel.

Lev kan besteld worden via het adres in Eck en Wiel: Huize Kortenhoeve, Burg. Verbrughweg 40, 4024 HR Eck en Wiel, telefoon/fax 0344 – 691914. Bestelling kan ook door het storten van f 25,- op postgiro 2069742 of op banknummer Rabo 34.11.03.586

Heilige Antonius, beste vrind...

Ruim achthonderd jaar geleden werd in Lissabon Fernando Martin de Bulhom geboren. Toen hij monnik werd, noemde hij zich naar Antonius de Kluisenaar, die in 251 in Egypte werd geboren en bekend is geworden als Antonius Abt. Van deze Antonius is bekend, dat hij getroffen werd door het verhaal over de rijke jongeling, waarna hij zijn hele vermogen aan de armen schonk en als een kluisenaar ging leven. Hij zocht meermalen het martelaarschap, maar desondanks werd hij 105 jaar oud.

Antonius Abt werd een voorbeeld voor de tweede Antonius. Deze werd in 1212 monnik en in 1229 kwam hij voor het eerst in Padua (Italië), waar hij regelmatig preekte, soms voor een gehoor van 30.000 mensen. In die stad overleed hij in december 1231 en hij is dan ook bekend geworden als Antonius van Padua. Een jaar na zijn dood werd hij al heilig verklaard en in Padua begon men meteen met de bouw van een basiliek. In het begin van de 15e eeuw kwam het gebouw klaar en ook van deze kerk geldt, dat de pracht en de praal eigenlijk niet kloppen met de eenvoud van Antonius. Antonius zocht geen grote dingen, hij was een verkondiger van het evangelie.

Indrukwekkender is in Padua de Scrovegnikapel, waar 37 fresco's van de beroemde schilder Giotto zijn te zien. Deze fresco's uit het jaar 1306 zijn alle gewijd aan het leven van Jezus en zijn moeder Maria. De kapel werd gebouwd van het geld, dat de woeke- raar Scrovegni naliet aan zijn zoon. Antonius van Padua wilde in zijn leven dus iets doorgeven van Antonius Abt uit de derde eeuw. Aan deze Antonius herinnert in de Bommelerwaard de Sint Teunisbrug over de A2 ten zuiden van Zaltbommel. In de buurt van deze brug stond vroeger de Antoniuskapel, waarvan de fundamenten ruim 70 jaar geleden werden teruggevonden. Ter nagedachtenis aan Antonius Abt werd in de Sint Maartenskerk te Zaltbommel in 1454 een altaar gesticht door de in dat jaar opgerichte Antoniusbroederschap. In de fundatiebrief verplichten de 'brueders' van de broederschap zich 'alle woensdaghe' een 'misse' (te) singhen van den heyligen confessoer Sunte Anthonis. Met name werden een aantal artikelen opgenomen over de gang van zaken na het overlijden van een broeder of zuster van het

genootschap. Dan moest er o.a. een 'beghenchenisse' (een plechtige omgang) plaats vinden.

De tweede Antonius is heel populair geworden, vooral omdat men meende, dat hij verloren voorwerpen kon opsporen. Dat hoorde ik van een goede vriendin van ons. Ze is van huis uit rooms-katholiek en weet heel wat van heiligen af. Toen ik eens iets aan het zoeken was, kreeg ik het advies te bidden: 'Heilige Antonius, beste vrind, geef dat ik m'n ... weer vind.' Ze was er van overtuigd, dat het resultaat zou hebben. Ze bad voor mij, maar het hielp niet. En dus is het beter om gewoon te onthouden waar je je spullen laat.

Ik heb nu iets verteld over drie heiligen en dat is wel genoeg. Er valt best wat te leren van Franciscus, Benedictus en Antonius.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Van huis uit...

Optimisme en vriendschap

Onlangs las ik iets in een boek over het aangaan van vriendschappen met ongelovige mensen. De schrijver (een evangelist) was hier een warm voorstander van aangezien dat volgens hem de beste manier was om mensen in aanraking te brengen met het evangelie.

Hij ging zelfs zover dat hij 's zondags soms in plaats van naar de kerk te gaan, zijn ongelovige burens opzocht omdat hij hen door de week niet te pakken kon krijgen. Binnen zijn gemeente hadden ze daar begrip voor.

Dat doet me denken aan een kennis van me die vertelde dat ze samen met haar (ongelovige) burens op dansles was gegaan omdat dat 'waarschijnlijk een heel goede manier was om hen als christen te bereiken'.

Het is voor ons niet ongewoon (meer) om ongelovige vrienden te hebben. Toen ik opgroeide werd daar anders over gedacht. Ik zat op een christelijk

Lyceum waar ook toen al veel niet- of nauwelijks kerkelijke jongeren zaten. Het was dus logisch dat je vrienden bestonden uit een mengelmoe van beiden.

Thuis was dat geen punt maar daarbuiten werd ik geregeld gewaar-schuwd om me toch niet teveel in te laten met die ongelovigen want hun invloed zou weleens verderfelijk kunnen zijn. Een deel van onze familie vond het zelfs kwalijk dat mijn beste vriendin Nederlands Hervormd was. Datzelfde familiedeel vindt het nu nog steeds een voorwaarde dat de kinderen ten minste tot en met de middelbare school naar een school van eigen signatuur gaan. Ik wil hier niet denigrerend over doen omdat ieder recht heeft op een eigen manier in dezen.

Wat ik wel steeds vaker denk is dat we hier te maken hebben met een positieve en een negatieve levensopvatting. Als je, onder andere door je geloof in de Here, optimistisch in het leven staat, straal je dat uit op je omgeving. Ook al is die omgeving niet christelijk, dat zal jou niet tot een ongelovige maken. Ben je pessimistisch, dan zie je overal leeuwen en beren op de weg en vrees je de invloed van de 'wereld'.

Geldt dit ook voor kinderen? Ja. Ze zullen wel met meer vragen komen over de aard van het geloof. Dat is althans mijn eigen ervaring. Des te beter. Hoe meer ze ervan weten, hoe beter ze bewapend zijn. Daar kun je niet vroeg genoeg mee beginnen.

Want optimistisch betekent niet: naïef. Mijn vele ongelovige vrienden hebben mij nog nooit doen twifelen aan mijn geloof, eerder het tegenovergestelde, zij bevestigden vaak dat het leven zonder God een stuk minder mooi is. Dat zie ik ook bij mijn kinderen. Alleen vrienden binnen je eigen kring hebben, kan ook een verarming betekenen op geloofsgebied. Iedereen denkt ongeveer hetzelfde, er is geen uitdaging.

En tenslotte, wat doen wij met de zendingsopdracht? Wat doen we met de geschiedenis van Petrus en het visioen van het kleeft dat uit de hemel kwam. Wat doen we met de instelling van de eerste gemeenten die Paulus uitzonden. Hoe namen zij mensen in hun kring op. Door zich verder af te sluiten en als het een buitenstaander toevallig lukte om met hen in contact te komen iets over hun geloof te vertellen? De vraag stellen is haar beantwoorden.

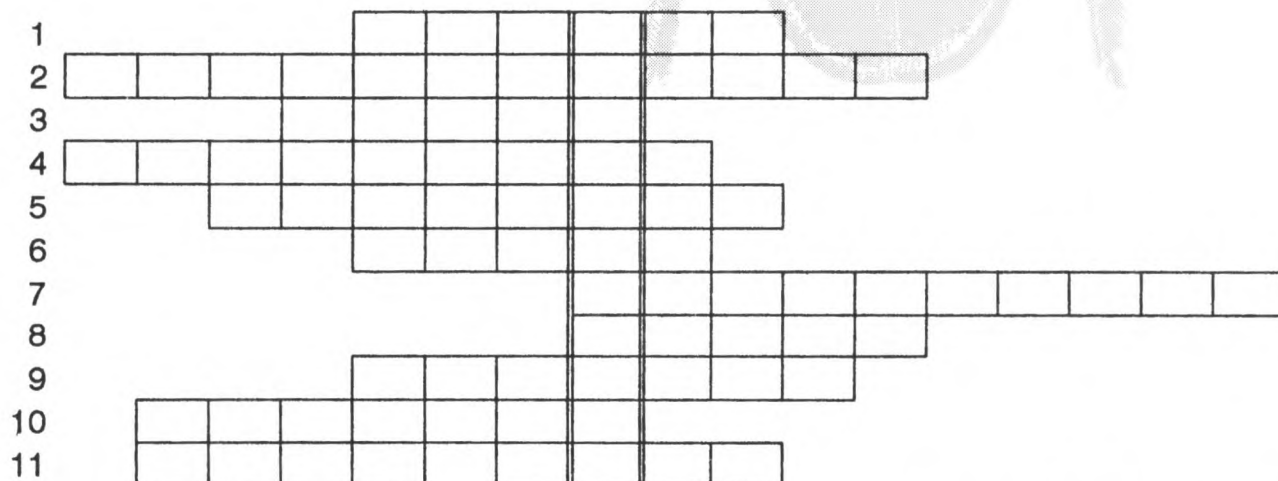
Wilna Smienk-van 't Hul

Voor de kinderen

Als je in deze puzzel de goede antwoorden invult krijg je op het dikgedrukte gedeelte het antwoord naar welk land het schip van Paulus op weg was en op welk eiland ze terecht kwamen.

1. Hoe heette de hoofdmans die Paulus moest begeleiden? Hand. 27:1
2. Waar was de haven van Goede Rede niet voor geschikt om te doen? Hand. 27:12
3. Op welk eiland lag de havenstad Phoenix? Hand. 27:12
4. Het schip komt dan in een stormwind.
Wat was de naam van deze stormwind? Hand. 26:15
5. Hoeveel dagen hadden de mensen op het schip niet gegeten? Hand. 27:33
6. Wat waren de soldaten van plan met de gevangenen? Hand. 27:42
7. Als Paulus op het eiland wordt gebeten door een dier, wat denken de eilanders dan dat hij is? Hand. 28:4
8. Door welk dier werd Paulus gebeten? Hand. 28:3
9. Ze krijgen onderdak van de bestuurder van dat eiland.
Hoe heette die man? Hand. 28:7
10. Als ze eindelijk op de plaats van bestemming komen hoeft Paulus niet naar de gevangenis. Wie moet hem bewaken?
Hand. 28:16
11. Hoe lang bleef Paulus op dit adres? Hand. 28:30

De oplossing van de vorige maal was niet zo moeilijk denk ik, alleen stond het schip wel op zijn kop. Maar jullie hebben vast wel ontdekt wat het was.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Ontvangen boeken

C. Grandia, Peter en zijn vrolijke vriendjes.

Jeugdboek

51 blz., f 9,75 ISBN 9033625180

Uitg. De Banier, Utrecht

J.A. Koetsier-Schokker,

Maaïke en Marijke en een nieuw klasgenootje; deel 11. Jeugdboek

88 blz., f 13,50 ISBN 9033625075

Uitg. De Banier, Utrecht

J.A. Koetsier-Schokker,

Maaïke en Marijke helpen Bram; deel 12

Jeugdboek

90 blz., f 13,50 ISBN 9033625164

Uitg. De Banier, Utrecht

J.A. Koetsier-Schokker,

Maaïke en Marijke in een vreemd land.

Jeugdboek

90 blz. ISBN 9033614642

Uitg. De Banier, Utrecht

M. Kanis, Opstand in Holland;

Avonturen tijdens de Eerste wereldoorlog; deel 2

Jeugdboek

144 blz., f 17,50 ISBN 9033625083

Uitg. De Banier, Utrecht

Elisabeth Dreisbach, Winifred.

Jeugdboek

70 blz., f 12,50 ISBN 9033612186

Uitg. De Banier, Utrecht

Janwillem Blijdorp,

Duistere praktijken in Zuid-Afrika.

Jeugdboek

164 blz., f 17,90 ISBN 9033614782

Uitg. De Banier, Utrecht

Janwillem Blijdorp,

De ongreijpbare slavenhaler;

De drie avonturiers, deel 5. Jeugdboek

154 blz., f 17,90 ISBN 9033614634

Uitg. De Banier, Utrecht

A. den Besten, Door het oog van de naald.

Jeugdboek

154 blz., f 16,90 ISBN 9033625210

Uitg. De Banier, Utrecht

Ineke Baron-Janssen,
Toch heb je gewonnen Ellen!
Jeugdboek
96 blz., f 14,75 ISBN 9033614774
Uitg. De Banier, Utrecht

Emis Dion,
Het begon in Korinthe;
Nikias en Katharina, deel 1
172 blz., f 24,50 ISBN 9033625121
Uitg. De Banier, Utrecht

Persschouw

Hoe gaan wij met rouwenden om?

Ook de vraag 'Hoe gaan we om met de rouw van anderen?' is een heel moeilijke vraag. Laten we maar eerlijk erkennen dat we vaak helemaal niet weten wat we moeten zeggen. Soms zeggen we dan ook maar wat. We kunnen zelfs heel domme dingen zeggen. Bijvoorbeeld: „Je zult wel dankbaar zijn dat ze uit haar lijden verlost is”. Of, bij de dood van een kind: „Gelukkig dat u nog andere kinderen hebt.” We kunnen soms ook hele domme gelovige dingen zeggen, in een wanhopige poging om wat troost te bieden. Zoals: „Je mag toch geloven dat ze het nu veel beter heeft.” Of: „Wat heerlijk dat we mogen weten dat ze nu bij haar Heer is.”

Dat zal allemaal wel waar zijn, maar zijn het op dat moment echt wel de goede woorden? Soms helpt het veel meer dat we zwijgen. Iemand schreef eens een brief aan een man die zijn vrouw verloren had. Hij begon boven aan de bladzij, maar kwam niet verder dan één regel: „Ik weet eigenlijk niet wat ik schrijven moet.” Juist die ene regel had de man heel diep getroost. Er zijn veel mensen die gewoonweg niet weten hoe ze moeten reageren op het verdriet en de rouw van de ander. Het komt dan nogal eens voor dat ze dus maar niets doen. Ze blijven weg. Ze vermijden alle contact. Als ze de rouwende in de supermarkt zien, schieten ze gauw een ander gangetje in. Als ze hem of haar in de verte op straat zien, gaan ze gauw een zijstraat in of keren om en gaan weer naar huis. En als ze de persoon later toch ontmoeten, vermijden ze angstvallig het onderwerp.

Wat ze dan blijkbaar niet begrijpen, is dat de ander er juist graag over wil praten. Verdriet is vaak gemakkelijker te dragen, als men het kwijt kan aan een ander. Het gewoon met de ander kunnen praten over de overledene en

wie hij of zij was, kan al een soort troost of therapie zijn.

Lange weg

Zijn er bepaalde dingen die we misschien zouden kunnen doen? Ik denk dat het allerbelangrijkste vaak is dat je er bent! Gewoon present zijn bij de ander en haar verdriet. Gewoon er naar vragen. En dan vooral: luisteren, echt luisteren. Er is hier één wet, die eigenlijk altijd opgaat: luisteren, en nog eens luisteren. Er is een oude joodse traditie die zegt: Als je het huis van een rouwende binnenkomt, moet je zwijgend gaan zitten. Je moet niet gaan spreken voordat de rouwende zelf het zwijgen doorbreekt. En ook dan nog geldt die ene wet: dat je allereerst luistert naar de ander.

Dit is een gedeelte van een lezing, die door Prof. Dr. K. Runia voor de radio werd gehouden en later werd gepubliceerd in: 'Rondom het Woord' (uitgave van de NCRV). Het is goed, dat Runia ons wijst op onze roeping om hen, die in rouw zijn op een verantwoorde manier te benaderen. De rouwende broeder of zuster is in een uiterst kwetsbare situatie komen te verkeren waardoor ettelijke woorden verkeerd kunnen overkomen. Het rammelen met Bijbelteksten heeft helemaal geen zin, omdat het op dat moment alleen maar ernstige frustraties oproept en een effect sorteert, dat men niet beoogt!

Enschede, O. Mooiweer

Kerknieuws

Beroepen/Intrede/Afscheid

Beroepen: door Apeldoorn:

ds. J.J. Arnold te Zoetermeer

Bedankt: voor Rotterdam/Overschie:

ds. G.J. Zwarts te Amsterdam-Centrum.

Adressen

NGK Zwolle (II)

Het postadres blijft: Postbus 51,
8000 AB Zwolle

NGK Culemborg

Adres ds. C. Smit: Lindeboom 18,
4101 WH Culemborg,

tel. 0345 519931

NGK Dordrecht

Preekvoorziening:

mevr. T.M.H. Geerts-Sonneveld, Jupi-

terlaan 43, 3318 JC Dordrecht,
tel. 078 6172673

NGK Oegstgeest

Scriba: P.H. Ferwerda, Van Diepeningenlaan 7, 2352 KA Leiderdorp,
tel. 071 5820246

Theologische Studiebegeleiding

Adres secretariaat TSB: Spuipad 6a,
3251 LS Stellendam,
tel. 01877 493786

Overig nieuws

Ds. C.P. Plooy 50 jaar predikant

Zondagochtend 6 oktober is in de ochtenddienst van de Ned. Geref. Kerk te Ede herdacht dat ds. C.P. Plooy, emeritus-predikant aldaar, vijftig jaar geleden als dienaar des Woords in Uithuizen werd bevestigd. Na de dienst bestond gelegenheid ds. en mevr. Plooy geluk te wensen. Ds. Plooy diende de Vrijgemaakt Gereformeerde kerken van Uithuizen, Driesum en Heemstede. Samen met zijn gemeente daar werd ds. Plooy Nederlands Gereformeerd, waarna hij zich in 1972 aan de gemeente van Ede verbond. Ds. Plooy hoopt in november D.V. 80 jaar te worden.

Record aantal studenten Seminarie

Het Seminarie start dit jaar met een record aantal studenten, zo deelde ds. J. Stuy, rector, op de openingsdag mee. Tien broeders volgen de studie theologie, vijf hebben ingeschreven voor de vooropleiding. Ds. Stuy wees ook op de mogelijkheden die de Vrijgemaakte Theologische Universiteit van Kampen biedt: afgestudeerden aan het Seminarie kunnen nu daar verder werken aan een eventuele promotie.

Pastoraal medewerker in Doorn

De kerkeraad van Doorn heeft br. J.W. Dekker uit Kampen aangesteld als parttime pastoraal medewerker. Br. Dekker studeert theologie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht (zaterdagopleiding). Hij blijft in Kampen wonen.

Jaarlijkse reünie SBC

De Stichting Steun Buitenlandse Christenen SBC houdt haar jaarlijkse bijeenkomst op zaterdagmorgen 16 november a.s. in de Tabernakelkerk te Apeldoorn. Aanmelden graag voor 1 november bij mevr. J. Hui-zenga, Corn. van Zantenstraat 214, 2551 PR Den Haag. Na aanmelding volgen de uitnodiging en nadere bijzonderheden.

Centrale Diakonale Conferentie in Zwolle

Op zaterdag 26 oktober a.s. zal DV in Zwolle de jaarlijkse Centrale Diakonale Conferentie worden gehouden. Het dagthema zal zijn *Palliatieve zorg*. Het onderwerp zal worden ingeleid door mevr. C. van Tol en de heer G. van Brenk. Mevr. Van Tol is directrice van de Stichting Kuria, de heer Van Brenk is bestuurslid van de Stichtingen Kuria en Schuilplaats. Ook is de heer Van Brenk voorzitter van 'Netwerk Palliatieve zorg voor terminale patiënten', een vereniging van zeventien voornamelijk christelijke organisaties, die een bundeling van krachten wil zijn en tevens nieuwe ontwikkelingen, wetenschappelijk onderzoek en onderwijs op het terrein van deze zorgverlening wil stimuleren. De mid-dagvergadering zal in het teken staan van de STAGG. De organisatie is in handen van de Diakonie van de NGK Zwolle (II), de samenkomst wordt gehouden in de aula van het Carolus Clusius College aan de Veerallée/hoek Kamperweg te Zwolle. Er wordt om tien uur begonnen, om half tien kunt u er al terecht voor handen schudden en een kopje koffie.

Studenten met preekconsent

De volgende broeders ontvingen preekconsent binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken:
C.J. Barth, Klaverhof 2, 3991 GD Houten, tel. 030 6350396, Postbank 4381468
A. Beeftink, Riouwstraat 59, 1521 CS Wormerveer, tel. 075 6214593, Postbank 7202138
dr. C.P. Kleigeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, tel. 0172 433562, Postbank 1357787. Br. Kleigeld is beroepbaar.
P.G. Sinia, Havenpark 39, 4301 JH Zierikzee, tel. 0111 421862, Postbank 4350526.
K.C. Smouter, Postbus 170, 7300 AD Apeldoorn (m.i.v. 1 november: Aristotelesstraat 691, 7323 NP Apeldoorn), tel. 055 5212934, Postbank 7265026.

Samenwerkingsoverleg

De Christelijke Gereformeerde Kerken en Nederlands Gereformeerde Kerken, die plaatselijk nauw samenwerken, ontmoeten elkaar van tijd tot tijd om elkaar te bemoedigen en van elkaars ervaringen te leren. Het gaat om een informeel overleg en niet om een kerkelijke vergadering. De kerken nemen aan dit overleg deel met één à twee vertegenwoordigers. Alle kerken,

die plaatselijk nauw samenwerken, zijn van harte welkom. Het eerstvolgende overleg vindt plaats op 14 november a.s. om 19.30 uur te Nieuwegein in het gebouw Oosterlichtcollege, Kamperveste 1. Voor meer informatie: N. Sikkema, tel. 055-3555355.

Landelijke Ouderlingenconferentie

Op D.V. zaterdag 30 november 1996 wordt onder het thema *'Pastorale zorg(en)'* de zevende Landelijke Ouderlingenconferentie georganiseerd in de Jeruzalemkerk, aan de Troosterlaan 65 te Utrecht. Medewerking wordt verleend door drs. J.B.M. Storms uit Zeewolde, met een referaat getiteld: *'Pastorale zorg voor en door de gemeente'*, en door mw. J.D. van der Zee-van der Ploeg, stafdocente aan de Wittenberg, die onder de titel *'Sprekend (als) een pastor'* het pastorale gesprek nader belicht. Deelneming aan de conferentie, die duurt van 10.00-15.45 uur, staat naast ambtsdragers vrij voor een ieder die geïnteresseerd is in het thema.

Aanmelden door overmaking van f 25,- (koffie, thee en lunch inbegrepen) op postbankrekening 65940, t.n.v. Landelijke Ouderlingenconferentie Ned. Geref. Kerken, p/a Molenstraat 21 te Dalfsen, vóór 20 november 1996.

Oproep NGK - Utrecht

De commissie voor de kennismakingsavond voor nieuwe jeugdleden van de NGK in Utrecht verzoekt *alle kerkenraden in Nederland en de NGK* die weten dat zij leden in Utrecht hebben wonen, hen erop te wijzen dat er een 'Get together' kennismakingsavond is op 9 november.

Graag zouden wij ook hun namen en adressen hebben om hen uit te nodigen. Ook ouders die kinderen hebben in Utrecht zouden ons ermee dienen de namen aan ons door te geven en hen erop te wijzen dat zij deze avond welkom zijn.

U kunt dit sturen naar: Commissie kennismaking NGK Utrecht, Kromme Nieuwegracht 90, 3512 HM Utrecht, of bel: 030-2316933. Gegevens rond de 'Get together' zijn:
wanneer? 9 november
tijd? 18.00 uur
waar? Kromme Nieuwegracht 90, Utrecht
wie? leden NGK Utrecht rond 18-30 jaar
wat? Gourmetten en film

Onder
andere(n)

Nieuw blad voor l'Abri

Het christelijk studiecentrum l'Abri heeft een nieuw tijdschrift, dat de naam *Lev* meekreeg, het licht doen zien.

Ds. Wim Rietkerk licht de naam van het nieuwe periodiek als volgt toe: „Lev betekent in het Hebreeuws *hart* en iedere associatie met heldhaftigheid is misplaatst.” In de eerste editie is onder meer een bijdrage van wijlen prof. H. Rookmaker te lezen. Informatie en aanvragen: 030 2316933.

Agapè: Welkom in de kerk

In het kader van een serie gemeente-groeibrochures heeft Agapè (Doorn) een nieuwe uitgave, 'Welkom in de kerk', doen verschijnen. Ds. Bram Krol doet daarin suggesties voor gast-gerichte kerkdiensten. Agapè prijst de brochure aan als uitstekend materiaal voor bespreking in kerkeraad of evangelisatiecommissie.

Ds. Ganzevoort spreekt voor jeugdleiders

Op zaterdag 30 november wordt door de Evangelische Alliantie in Ede een toerustingsdag voor leiders van 16+-jeugd georganiseerd. De meeting is bedoeld voor jeugdleiders, jongerenwerkers, voorzitters van jeugdverenigingen, jeugdouderlingen e.d. Sprekers zijn ds. Ruud Ganzevoort (Ned. Geref. predikant te Doorn) over *Inzicht in de jeugdcultuur* en Edward de Kam (directeur Youth for Christ) over *Het profiel van een jeugdleider*. Er kan uit een zeventiental workshops worden gekozen. Informatieve folders en opgaveformulieren te bestellen op 0343 532876.

Cursussen/excursies EH

De Evangelische Hogeschool te Amersfoort start in het kader van haar EH-Zaterdag Academie dit najaar weer een aantal korte cursussen en excursies.

De onderwerpen zijn vooral gegroepeerd rondom het thema *Cratationisme*. Maar er zijn ook cursussen op het gebied van filosofie en de gevaren van *New Age*. Een aantal cursussen wordt georganiseerd in samenwerking met adnere organisaties als Kreaton en het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte.

Informatie: EH, dr. H. Bos, 033 4621731.

Op 25 oktober 1946 werden we man-en-vrouw; op 7 november te Sliedrecht dominee en domineesvrouw.

Conform Hebr. 13 vs 7 memoreren we, dat in de trouwdienst voorging: Ds W. Scheele (Zwijndrecht), in de bevestigingsdienst Ds. W. de Graaff (Giessendam); aan de handoplegging namen deel: Ds N. 't Hart (Leerdam) en Ds Scheele.

Terugziend op 50 jaren betuigen we in 't openbaar onze dankbaarheid aan Hem, Die ons aan elkaar gaf en ons droeg, ook juist door kerkelijke roeien heen.

Ook onze dank aan zoveel gemeenteleden en collega's in onderscheidene en nu-gescheiden kerken. Velen zijn al in het geloof gestorven – voor ons onvergetelijk.

Dat we in 1984 een veilig tehuis vonden in de Nederlands Gereformeerde Kerken is ons tot grote blijdschap.

We vieren ons trouwfeest buitenshuis in de kring van onze kinderen uit Chili, Nederland, Oostenrijk, Duitsland en Zwitserland (vier van de vijf kozen ook voor het pastorieleven).

**H.C. OVEREEM
W.K. OVEREEM-VAN DEN BEUKEL**

Dieren, oktober 1996
Köllinlaan 10
6952 HL Dieren

In Christus ontslapen:

ds. H.J. v.d. KWAST

Hij is heengegaan in de volle zekerheid van het geloof. Met dankbaarheid gedenken we zijn dienst in onze gemeente, waar hij tot na zijn emeritaat gearbeid heeft. De Here sterke zijn vrouw en die hem lief waren.

Namens de kerkenraad en gemeente van de Ned. Geref. Kerk te Heerde,

Scriba H. Burgmeijer
Ds. D.A. Lagewaard

Op 4 oktober 1996 heeft de Here tot zich genomen onze oud-predikant

ds. H.J. VAN DER KWAST

Met grote dankbaarheid jegens de Here gedenken wij de herderlijke trouw, waarmee hij onze gemeente heeft gediend in de periode 1970-1978.

Amstelveen 4 oktober 1996

namens de kerkeraad,
praeses W. Ferwerda
scriba P.C. Wolters

Met groot verdriet nam onze gemeente kennis van het overlijden op 26 september 1996 van onze broeder

JAN BUITEN

op de leeftijd van 76 jaar.

Met dankbaarheid denken kerkenraad en gemeente terug aan alles wat de Here ons in hem gedurende vele jaren heeft geschonken.

We vertrouwen en bidden dat de Here de familie in dit verlies zal troosten.

De kerkenraad van de
Nederlands Gereformeerde Kerk
te Maastricht

*Al zou mijn vlees en mijn hart bezwijken,
mijns harten rots en mijn erfdeel
is God voor eeuwig.
Psalm 73 vers 26*

Heden is in Christus ontslapen Zijn trouwe dienstknecht,
mijn lieve man en onze geliefde oom

HENDRICUS JOHANNES VAN DER KWAST

emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerken
Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

in de leeftijd van 76 jaar.

Amstelveen: A.M. van der Kwast-Bontekoe

Rijnsenhout: G. van Veen-de Vries
M. van Veen
Henk en Wil
Annemarie en Dirk Peter
Peter en Daniëlle
Albert

4 oktober 1996
Etna 15
1186 CM Amstelveen

De samenkomst van Woord en Gebed in de Nederlands Gereformeerde Kerk te Rozenburg N.H. en de begrafenis op de begraafplaats Zorgvlied te Amsterdam hebben op 8 oktober plaatsgevonden.

**natuurlijk hebt u
hart voor kinderen..!**

**Mag de kleine Sunil dan misschien
op u rekenen? Hij is 6 jaar. Zijn
ouders zijn dood en hij staat alleen
in het immens grote India.**

Bel ons nu: 0529-455907

**Een financiële adoptie van een kind in een kinder-
tehuis kost f 65,- per maand. Een kind in een dag-
centrum krijgt alle hulp voor f 30,- per maand.**

stichting

redt een kind

Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen, Tel. 0529-455907
Postbank: 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Ommen.
Bank: ABN/Amro te Doorn, rek. nr. 37.73.32.860